

ФАКУЛТЕТ УМЕТНОСТИ
УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
ЗВЕЧАН - КОСОВСКА МИТРОВИЦА

ТРАДИЦИОНАЛНО И САВРЕМЕНО У
УМЕТНОСТИ И ОБРАЗОВАЊУ

Зборник сажетака

TRADITIONAL AND CONTEMPORARY
IN ART AND EDUCATION

Book of Abstracts

TRADITIONELLES UND ZEITGENÖSSISCHES
IN KUNST UND ERZIEHUNG

Buch Der Zusammenfassungen

Косовска Митровица,
8-10. новембар 2019.

ISCAF 2019

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
ТРАДИЦИОНАЛНО И САВРЕМЕНО
У УМЕТНОСТИ И ОБРАЗОВАЊУ

Косовска Митровица, 8-10. новембар 2019.

Зборник сажетака

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
TRADITIONAL AND CONTEMPORARY
IN ART AND EDUCATION

Kosovska Mitrovica, 8-10 November 2019.

Book of Abstracts

INTERNATIONALE WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZ
TRADITIONELLES UND ZEITGENÖSSISCHES
IN KUNST UND ERZIEHUNG

Kosovska Mitrovica, 8-10 November 2019.

Buch Der Zusammenfassungen

ФАКУЛТЕТ УМЕТНОСТИ
УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
ЗВЕЧАН - КОСОВСКА МИТРОВИЦА

ОРГАНИЗАТОР

Факултет уметности Универзитета у Приштини
Звечан – Косовска Митровица

ИЗДАВАЧ

Факултет уметности Универзитета у Приштини
Звечан – Косовска Митровица

ЗА ИЗДАВАЧА

Проф. мр Зоран Фуруновић, декан
Факултета уметности Универзитета у Приштини
Звечан – Косовска Митровица

УРЕДИЛИ

Проф. др Драгана Цицковић Сарајлић, уредник
Др Петар Илић, сарадник

ПРЕВОД НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Доц. др Јелена Бабић Антић

ДИЗАЈН И ПРЕЛОМ

Тамара Пешић, доцент

ШТАМПА

Факултет уметности Универзитета у Приштини
Звечан – Косовска Митровица

Тираж 100 примерака

ISBN 978-86-83113-41-5

ПРОГРАМСКИ ОДБОР СКУПА

- Проф. мр Зоран Фуруновић, декан, Факултет уметности Универзитета у Приштини–Косовској Митровици, Србија, председник Програмског одбора
- Проф. др Елени Мури, Технолошко едукативни институт у Атини (TEI of Athens), Грчка
- Проф. др Иван Муди, Нови универзитет у Лисабону (CESEM), Португал и Универзитет Источне Финске, Финска
- Проф. мр Михаил Иванович Шарабарин, Факултет сценских уметности Белгородског државног института за умјетност и културу, Русија
- Проф. др Моника Милер, Институт за уметност, музику, спорт у Лудвигсбургу, Одељење за уметност, Немачка
- Проф. др хаб. Ана Галиковска Гајевска, Музичка академија „Станислав Моњушко” у Гдањску, Пољска
- Др Иван Санто, Универзитет „Еотвос Лоранд” у Будимпешти, Мађарска и Аустријска академија наука у Бечу, Аустрија
- Проф. др Драган Јаковљевић, Филозофски факултет Универзитета „Етвеш Лоранд” у Будимпешти, Мађарска
- Проф. др Леон Стефанија, Филозофски факултет Универзитета у Љубљани, Одсек за музикологију, Словенија
- Доц. др. сц Росана Ратковчић, Свеучилиште Сјевер у Копривници, Одсек за медијски дизајн, Хрватска
- Доц. др. сц Сузана Марјанић, Институт за етнологију и фолклористику, Загреб, Хрватска
- Проф. др Десанка Тракиловић, Педагошки факултет у Бијељини, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина
- Доц. др Ведрана Марковић, Музичка академија Цетиње, Универзитет Црне Горе, Црна Гора
- Проф. емеритус Светозар Рапајић, Факултет драмских уметности Универзитета у Београду, Србија
- Проф. др Мирјана Закић, Факултет музичке уметности Универзитета у Београду, Србија
- Др Ивана Медић, Српска академија наука и уметности, Музиколошки институт, Србија

- Проф. др Богдан Ђаковић, Академија уметности Универзитета у Новом Саду, Србија
- Проф. др Соња Цветковић, Факултет уметности Универзитета у Нишу, Србија
- Проф. др Сања Филиповић, Факултет ликовних уметности Универзитета уметности у Београду, Србија
- Доц. др Александра Паладин, Факултет савремених уметности у Београду, Србија
- Проф. др Саша Божићаревић, Факултет уметности у Приштини– Звечану
- Проф. др Драгана Цицковић Сарајлић, Факултет уметности у Приштини–Звечану

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР СКУПА

- Проф. мр Зоран Фуруновић, декан, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Проф. мр Александра Трајковић, продекан Одсека музичке уметности Факултета уметности у Приштини–Звечану, председник Организационог одбора
- Проф. мр Андријана Виденовић, продекан Одсека драмских уметности Факултета уметности у Приштини–Звечану
- Проф. мр Естер Милентијевић, продекан Одсека ликовних уметности Факултета уметности у Приштини–Звечану
- Проф. др Саша Божићаревић, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Проф. др Драгана Цицковић Сарајлић, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Доц. др Војислав Илић, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Доц. др Јелена Павличих, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Др Петар Илић, Факултет уметности у Приштини–Звечану
- Мр Немања Савковић, асистент, Факултет уметности у Приштини–Звечану

САДРЖАЈ

ПЛЕНАРНА СЕСИЈА

Ivan Moody

Byzantium as a Constitutive Element of Balkan Musical Culture.....16

Monika Miller

Strategien der Bildfindung zwischen Collage, Fotografie und Abdruck....16

Лука Кеџман

Положај и статус драмског текста/драме у новом добу.....19

Бошко Миловановић

Улога и проблеми педагошких циљева и задатака.....21

ПАРАЛЕЛНЕ СЕСИЈЕ

Јелена Арнаутовић

Уређивачка политика Радио-Београда у СФРЈ:
музичке емисије и жанрови.....22

Danica Aćimović, Dragan Jakovljević

Reč i slika u službi manipulacije.....24

Кристина Ашковић

Наставник уметности у 21. веку.....25

Boris Balta, Ajša Balta

Analiza patrijarhalnog konstrukta očinstva u
predratnim BiH filmovima 28

Саша Божићаревић

Интертекстуалност и цитатност у руковетима друге половине
20. века — нови аналитички путеви и перспективе 29

Милица Војводић, Сања Филиповић

Примена исхода учења у компарацији студијских програма
и програмских садржаја факултета који обезбеђују
компетенције за рад у области наставе ликовне културе.....31

Марија Глуваков Меденица

Фантазијски принцип у уметничком делу.....33

Ана Гњатовић

Вокални идентитет као <i>Бескрајни сјисак</i> .	
Примери интертекстуалности у циклусу	
Фонације за глас и електронику Ане Гњатовић	35

Александра Димитријевић, Лазар Димитријевић

Калиграфија као традиционална техника	
у новој уметничкој пракси	37

Zoe Dionyssiou, Sophia Aggelidou, May Kokkidou

Musical Iconography in the Music Classroom:	
Methods and Teaching Approaches for Critical	
and Creative Use of Music Images in Education	39

Јелена Дубљевић, Љиљана Војкић

Употреба дечјих песама у функцији стицања	
почетних звучних представа о модулацији	40

Богдан Ђаковић

Поглед изнутра: ставови савременика о стању српске Црквене	
хорске музике у периоду између Два светска рата (1918–1941)	41

Донка Ђорелијевић

Како приближити савремену српску музику	
ученицима виолине?	43

Душица Живановић, Дејан Тубић

Уметност и уметничко дело у контексту савремености,	
прошлости и будућности	44

Звездана Елезовић

Српско културно наслеђе у делима савремених српских	
ликовних стваралаца на Косову и Метохији до	
деведесетих година 20. века	46

Војислав Илић, Тамара Стојановић Ђорђевић

Ставови ученика о коришћењу	
ИКТ у настави ликовне културе	48

Петар Илић, Бошко Миловановић, Александар Попадић

Историјска димензија заступљености дидактичко-	
методичких садржаја у уџбеницима музичке културе	50

Горан Јанићијевић

Методички аспекти питања традиције у оквирима	
ликовне културе на основу ефеката и искустава	
из области неформалног образовања	52

Биљана Јовановић Илић

Аутентичност простора памћења	53

Milena Jokanović

Umetnički pristupi u očuvanju jugoslovenskog nasleđa	55

Nikolaos Katsoulotos

Cinemagraph — a New Visual Medium	56

Марија Кнежевић

Гласовно моделирање говорног хора у епској	
народној песми <i>Смрћ мајке Јујовића</i>	57

Aleksandar Kontić

O umetnosti kao psihoterapiji	59

Весна Краварушић

Естетско васпитање у предшколској установи	60

Borjanka Ljumović

Uticaј stvaralaštva Edvarda Munka na film	
<i>Krici i šaputanja</i> Ingmara Bergmana	63

Suzana Marjanić

Ritual i izvedba skulpturalnoga performansa	64

Јово Медојевић, Саша Милосављевић

Културно-географске детерминанте уништених,	
спаљених и демолираних цркава и манастира на	
Косову и Метохији од 1999. до 2019. године	66

Тијана Милентијевић, Јелена Јевтић

Лазаричке песме Сиринићке жупе у	
основном и средњем образовању	68

Небојша Милићевић, Ана Јованчевић

Естетски доживљај и испитивање генезе уметничког дела	70

Маријана Момчиловић

Могућности вештачке интелигенције у настави	72

Нака Никшић

Проблеми наставе музичке културе у млађим разредима	
основне школе на подручју школске управе Нови Пазар	74

Јелена Павличић

Принципи излагања савремене уметничке	
продукције на размеђи наратије и визуелизације	76

Александра Паладин	
Музичар 21. века.....	77
Vladimir Paunović	
Dokumentarni film kao metodološka alatka u kulturi sećanja.....	78
Milan Popadić	
Doba muza: umetnost i pamćenje pre muzeja	80
Сања Радојчић	
Модернизација као повратак старом.....	82
Сања Ранковић, Мирјана Закић	
Звучна семантика у савременој свадбеној процесуалности Срба у Грачаници.....	83
Rosana Ratkovčić	
Egzistencijalistički mysticism — Roman Derviš i smrt u baletu i drugim formama vizualne umjetnosti	85
Гордана Рогановић	
Методика традиционалне игре у корелацији са васпитно-образовним областима у делатности предшколских установа.....	87
Marija Savić, Nebojša Đokić	
Kulturna baština Kosova i Metohije prema podacima Ivana Stepanovića Jastrebova.....	89
Немања Савковић	
Редитељско стваралаштво Предрага Бајчетића и његова теоријска мисао о уметности режије.....	90
Зорица Сорак, Владимир Б. Перић	
Подучавање књижевности кроз Монтесори метод као превенција дискриминације.....	92
Адам Софронијевић	
Да ли роботи могу да стварају некорисно: Вештачка интелигенција и уметност у 21. веку	94
Драгана Станаћев Пуача	
О Соларису и око Солариса: Андреј Тарковски.....	96
Александар Стојадиновић, Весна Здравковић, Зоран Момчиловић	
Интегративни приступ дејим народним играма са певањем у разредној настави	98

Бобан Стојковић	
Духовно-просветна мисија обновљене призренске богословије.....	100
Александра Трајковић	
Успешан клавијски педагог — демонстратор или равноправни учеников партнер?.....	102
Драгана Цицковић Сарајлић	
Пројектна настава и могућности њене примјене у настави музичке културе.....	104
Лука Чубрило	
Различити слојеви односа са традицијом у композицији Исихија за камерни оркестар композитора Луке Чубрила	106
Вања Шибалић	
Интерпретација традиције у телевизијској серији Корени	108

CONTENT

PLENARY SESSION

Ivan Moody	
Byzantium as a Constitutive Element of Balkan Musical Culture.....	16
Monika Miller	
Strategien der Bildfindung zwischen Collage, Fotografie und Abdruck.....	16
Luka Kecman	
The Position and Status of a Dramatic Text/Drama in a New Age	19
Boško Milovanović	
The Role and Problems of Pedagogical Goals and Objectives.....	21

PARALLEL SESSIONS

Jelena Arnautović	
Radio Belgrade's Editorial Policy in the SFRY: Music Shows and Genres.....	22

Danica Aćimović, Dragan Jakovljević	
Word and Image in the Service of Manipulation.....	24
Kristina Ašković	
The Art Teacher of the 21st century.....	25
Boris Balta, Ajša Balta	
Analysis of the Patriarchal Construct of Paternity in Pre-War BiH Films	28
Saša Božidarević	
Intertextuality and Citation in the Handfuls of the Second Half of the 20th Century — New Analytical Paths and Perspectives	29
Milica Vojvodić, Sanja Filipović	
Application of Learning Outcomes in the Comparison of Study Programs and Program Contents of Faculties Providing Competences for Work in the Field of Art Education	31
Marija Gluvakov Medenica	
A Fantasy Principle in a Work of Art.....	33
Ana Gnjatović	
Vocal Identity as an <i>Endless List</i> . Examples of Intertextuality in the Cycle of <i>Phonation for Voice and Electronics</i> by Ana Gnjatović.....	35
Aleksandra Dimitrijević, Lazar Dimitrijević	
Calligraphy as Traditional Technique in the New Artistic Practice.....	37
Zoe Dionyssiou, Sophia Aggelidou, May Kokkidou	
Musical Iconography in the Music Classroom: Methods and Teaching Approaches for Critical and Creative Use of Music Images in Education.....	39
Jelena Dubljević, Ljiljana Vojkić	
Use of Children's Songs for the Acquisition of Initial Sound Images on Modulation.....	40
Bogdan Đaković	
An Inside View: Contemporary Attitudes on the State of Serbian Church Choir Music in the Between the Two World Wars (1918–1941).....	41
Donka Đorelijevski	
How to Bring Contemporary Serbian Music to Violin Students?.....	43
Duška Živanović, Dejan Tubić	
Art and Artwork in the Context of Modernity, Past and Future.....	44

Звездана Елезович	
Сербское культурное наследие в произведениях современных сербских художников в Косово и Метохии до 1990-х годов 20. века	46
Vojislav Ilić, Tamara Stojanović Đorđević	
Student's Attitudes Towards the Use of ICT in the Teaching of Fine Arts.....	48
Petar Ilić, Boško Milovanović, Aleksandar Popadić	
The Legacy of the Didactic and Methodological Content for the Books of Music Education.....	50
Goran Janićijević	
Methodological Aspects of Tradition Issues Within the Framework of Visual Culture Based on the Effects and Experiences of Non-formal Education.....	52
Biljana Jovanović Ilić	
Authenticity of Space of Memory.....	53
Milena Jakanović	
Artistic Approaches to the Preservation of Yugoslav Heritage	55
Nikolaos Katsoulotos	
Cinemagraph — a New Visual Medium.....	56
Marija Knežević	
Voice Modelling of the Speech Choir in the Epic Folk Song <i>The Death of the Jugović Mother</i>	57
Aleksandar Kontić	
About Art as Psychotherapy.....	59
Vesna Kravarušić	
Aesthetic Education in Preschool.....	60
Borjanka Ljumović	
The Impact of Edward Munk's Creativity on Ingmar Bergman's <i>Screams and Whispers</i>	63
Suzana Marjanić	
The Ritual and Performance of Sculptural Performance Art.....	64
Jovo Medojević, Saša Milosavljević	
Cultural-Geographical Determinants of Destroyed, Burned and Demolished Churches and Monasteries in Kosovo and Metohija from 1999 to 2019.....	66

Tijana Milentijević, Jelena Jevtić	
Sirinic Parish Lazarus Songs in Primary and Secondary Education.....	68
Nebojša Milićević, Ana Jovančević	
Aesthetic Experience and Examination of the Genesis of the Piece of Art	70
Marijana Momčilović	
Artificial Intelligence Capabilities in Teaching.....	72
Naka Nikšić	
Problematic Issues Regarding the Music Education Program for Zounger Elementary School Children in the Novi Pazar School District.....	74
Jelena Pavličić	
The Principles of Presenting the Contemporary Art Production Edging Between Narration and Visualization	76
Aleksandra Paladin	
The Musician of the 21st Century.....	77
Vladimir Paunović	
Documentary Film as a Methodological Tool in Culture	78
Milan Popadić	
The Muse Age: Art and Memory Before the Museum	80
Saša Radojčić	
Modernization as a Return to the Old.....	82
Саня Ранкович – Миряна Закич	
Звуковая семантика в современных сербских свадебных обрядах в Грачанице.....	83
Rosana Ratkovčić	
Existentialist Mysticism — Roman <i>Death and the Dervish</i> in Ballet and other Visual Arts.....	85
Gordana Roganović	
Methods of Traditional Play in Correlation with Educational Domain Activities in Preschool Institutions	87
Marija Savić, Nebojša Đokić	
Cultural heritage of Kosovo and Metohija According to Ivan Stepanovich Jastrebov	89

Nemanja Savković	
The Directorial Work of Predrag Bajcetic and his Theoretical Thought on the Art of Directing.....	90
Zorica Sorak, Vladimir B. Perić	
Teaching Literature through Montessori's Methods as the Prevention of Discrimination.....	92
Adam Sofronijević	
Can Robots Create Useless: Artificial Intelligence and Art in the 21st Century.....	94
Dragana Stanačev Puača	
On and About Solaris: Andrei Tarkovsky.....	96
Aleksandar Stojadinović, Vesna Zdravković, Zoran Momčilović	
Integrative Approach to Children's Folk Dances Accompanied by Singing in Primary School Class Teaching.....	98
Boban Stojković	
The Spiritual and Educational Mission of the Renewed Prizren Theology.....	100
Aleksandra Trajković	
Successful Piano Educator — Demonstrator or an Equal Student's Partner?.....	102
Dragana Cicović Sarajlić	
Project Teaching and Possibilities of its Application in Teaching Music Culture.....	104
Luka Čubrilo	
Different Layers of Relationships with Tradition in Composition <i>Hesychia for the chamber orchestra</i> by Composer Luka Čubrilo.....	106
Vanja Šibalić	
The Interpretation of Tradition in Television Drama Series <i>Roots</i>	108

ПЛЕНАРНА СЕСИЈА

Ivan Moody

CESEM – Universidade Nova, Lisbon,
ivanmoody@gmail.com

BYZANTIUM AS A CONSTITUTIVE ELEMENT OF BALKAN MUSICAL CULTURE

As part of the continuation into my research of this topic, in this paper I intend to examine a number of approaches to “the Byzantine” in the Balkan countries (specifically Bulgaria, Greece, Romania and Serbia). This analyze refers to the way it is expressed in the church music, as well as in the music composed for a specific liturgical purpose. I intend to examine the common aim of continuous Byzantine legacy and its engagement with modernism, as part of the rise of the nation-state during the course of the long 19th century and beyond. The research also includes the question of this tendency as a pan-Balkan quest. Hence, we will examine the musical aesthetics of the following composers: Dobri Hristov and Petar Dinev (Bulgaria), Petros Petridis and Emiliios Riadis (Greece), Ioan Chirescu and Nicolae Lungu (Romania) and Milenko Živković and Milivoje Crvčanin (Serbia).

Keywords: Byzantium, Balkan musical culture

Monika Miller

University of Education Ludwigsburg,
miller@ph-ludwigsburg.de

BILDTRANSFERS-STRATEGIEN DER BILDFINDUNG ZWISCHEN COLLAGE, FOTOGRAFIE UND ABDRUCK

Das Besondere an Bildtransfers als Verfahren ist, dass sie nicht eindeutig einem künstlerischen Bereich zugeordnet werden können. Obwohl meist mit

Fotografien als Vorlagen gearbeitet wird, sind Bildtransfers weder Fotografien noch Drucke, genauso wenig wie Gemälde. Sie sind dennoch von allem etwas und außerhalb der traditionellen Formen anzusiedeln. Die erste und wichtigste Orientierung für didaktische Überlegungen und Entscheidungen liefern die Bilder der Kunst. In der kunstpädagogischen Verantwortung liegt es also, sich zunächst mit dem Thema Abdruck, Bildtransfer und Kontaktbild in der (kunst-)historischen Tradition auseinanderzusetzen. Der historische Faden der Abdruckbilder lässt sich weiter spannen: von der seit der Antike bekannten Tradition der Totenmasken und den im Christentum hervorgebrachten Kontaktreliquien sowie verschiedenen Formen der Abgüsse bis hin zum Fingerabdruck in der heutigen Polizeiarbeit. Die Beispiele aus der zeitgenössischen Kunst, zu denen u.a. die Arbeiten von Dorothee von Windheim und Robert Rauschenbergs zählen, machen deutlich, dass die Bildtransfers keinesfalls auf das Handwerkliche und (gestalterisch) nicht anspruchsvolle Durchpausen reduziert werden dürfen, sondern dass sie verschiedene inhaltliche Anknüpfungspunkte liefern. Die inhaltlichen Zugänge müssen natürlich begründet werden; dabei ist zwingend zu hinterfragen, warum und wozu gerade dies zum Gegenstand des Kunstunterrichts werden soll; was lernen und erfahren die Schülerinnen und Schüler dabei? Jugendliche haben in der Regel einen hohen Realitätsanspruch an ihre eigenen künstlerischen Werke. Sie erwarten, dass die von ihnen produzierten Bilder „echt“ aussehen. Da ihnen aber meist die zeichnerischen oder malerischen Darstellungskompetenzen fehlen, verlagern sie ihr Interesse auf andere künstlerische Praxen, die diesen Anspruch leichter zu erfüllen vermögen. Dabei zählen die Collagearbeiten sowie das Fotografieren zweifellos zu den beliebtesten künstlerischen Bildpraxen unter den Jugendlichen. An diesem besonderen Interesse der Heranwachsenden setzt die kunstpädagogische Aufgabe an, ihnen in diesen bildnerischen Bereichen nicht nur die notwendige Gestaltungskompetenz zu vermitteln, sondern ihnen insbesondere die erforderlichen Zugänge zur Kunst zu ermöglichen.

Schlüsselwörter: bildtransfers, collage, fotografie, abdruck

**IMAGE TRANSFER-STRATEGIES OF IMAGE FINDING
BETWEEN COLLAGE, PHOTOGRAPHY AND IMPRINT**

The special feature of image transfers as a process is that they cannot be clearly assigned to a specific artistic field. Although photographs are usually used as models, image transfers are neither photographs nor prints, nor are they paintings. Nevertheless, they are something of everything and are to be settled outside the traditional forms. The most important orientation for didactic reflections is provided by the images of art. Therefore it is up to art educators to consider the topics of imprint, image transfer and contact image in the (art) historical tradition. The historical thread of the prints can be extended from the tradition of the death masks known since antiquity and the contact relics produced in Christianity as well as various forms of moldings until the fingerprint in today's police work. The examples of contemporary art, which a.o. include the works of Dorothee von Windheim and Robert Rauschenberg, show that the practice of image transfers should not be reduced to craftsmanship and sheer copying, but that they provide several thematic points of reference. The substantive approaches must of course be justified; it is imperative to question why this has been chosen to be the subject of art education; what do the students learn and experience? Youngsters usually are quite demanding when it comes to judging the quality of their own artistic works. They expect their images to look 'real'. But since they usually lack the techniques to properly paint or draw, they shift their interest to other artistic disciplines which are better suited to fulfill this claim. Therefore, collage work and photography are undoubtedly the most popular artistic practices among young people. This particular interest of adolescents is a perfect opportunity for art educators to not only provide them with the necessary creative competence in these visual fields, but also to give them access to Art in particular.

Keywords: image transfers, collage, photography, prints/copies

**ПОЛОЖАЈ И СТАТУС ДРАМСКОГ
ТЕКСТА/ДРАМЕ У НОВОМ ДОБУ**

Свако доба и свако време има своје тумачење позоришта. Посебно се ова доследност понавља у модерном добу, од момента када је глумац скинуо маске и на сцену ступио са својим лицем. Тада више није био тип, већ је постао личност. Некако у исто време, сценске иновације су допринеле да, поред глумца, и све остало што чини позориште, бива уметничким чином. Доба технолошке револуције је драстично променило визуелни идентитет позоришта до те мере, да у појединим представама глумци нису можда ни потребни. Дакле, позориште је само за себе постало уметност. Из оваквог увода и следа ствари, може се лако закључити да ће у позоришту ускоро заиграти машине/роботи. Да ли је то могуће? Да ли су ове моје констатације пуко маштање, или нас чека нешто слично? Зашто се десило позориште? Да ли га је неко смислио или се само смислило из неке људске потребе да се игра и ту игру учини смислену и организовану (са јасно успостављеним правилима), или је то једноставно био само тренутак забаве? Извори ће показати различите поводе за прапочетак позоришта, међутим, за све ове варијанте један је заједнички именитељ... прича. Прича и причање је основа постојања сценских уметности једнако важна као и плес, који је врло често знао да илуструје причу. Прича је основа драмског текста и драме као такве. Какав је данас статус тог првог аутора у позоришту? Колико га има и може ли се без њега?

Кључне речи: драмски текст, прича, први аутор, истинита и лажна илузија, конвенција

Luka Kecman

Academy of Arts University of Banja Luka

THE POSITION AND STATUS OF A DRAMATIC TEXT/DRAMA IN A NEW AGE

Every period has its special way of perceiving the theatre. This consistency has especially been revealed from the moment when the actor decided to step onto the stage, take off the masks and reveal his true face. That is the moment when he stopped being a type and became a person. Simultaneously, the stage innovations have contributed to everything additional, besides the actor and the theatre to become an artistic act. Technological revolution dramatically changed the visual identity of the theater, up to the point that certain plays do not even need the actors. Hence, the theater has become an art just for the sake of its own. Therefore, it is easy to conclude from this introduction and sequence of events, that it is not a long time before machines or robots start acting in the theater. However, is that possible? Is it possible that all ideas of mine are just a product of my imagination? Or is there something similar awaiting us? Why in the first place the theater occurred? Was it invented by someone or by itself and the human need for play and making that play meaningful and organized (with clearly defined rules). On the other hand, was it just the moment of having fun? The data (references) will show the various causes for the beginning of the theater. Still, there is the same title for all those variants — the story. Story and storytelling are the basis of stage arts, equally important as dance, frequently used to illustrate the story. The story is the essence of drama text and drama as such. What is the status of the first author in the theater? Is he present and is it possible to do it all without him?

Keywords: drama text, story, the first author, true and false illusion, convention

Бошко Миловановић

Учитељски факултет у Призрену–Лепосавић
Универзитета у Приштини–Косовска Митровица,
bosko.lj.milovanovic@gmail.com

УЛОГА И ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОШКИХ ЦИЉЕВА И ЗАДАТАКА

У прошлости, а и у савременом друштву, постоје разлике како у односу на садржај циљева, тако и у односу на методе њиховог остваривања. Општи циљ, глобални, обично бива формулисан на највишем нивоу и он представља образовни идеал одређеног друштва или мање друштвене заједнице. Тај циљ одражава најзначајније друштвене захтеве према личности (друштвену обавезу према образовању). Да би циљеви били постављени као педагошки и оствариви, неопходно је да се разраде и конкретизују и на теоријском и на практичном плану. Као што је неодвојива теорија од праксе тако сматрамо неодвојивом и науку од наставног процеса када постављамо те васпитне и образовне циљеве. Иако је још давне 1657. године написана *Велика гугакшика* Јана Амоса Коменског, у коме је дефинисан наставни час од 45 минута, наставни час је још увек остао непромењене суштине. Са ставновишта педагошких циљева размотрићемо основе савремене и традиционалне наставе, при том акценат стављајући на циљеве у настави.

Кључне речи: педагогија, савремена настава, образовни циљеви, традиционална настава

Boško Milovanović

Teacher's Training Faculty in Prizren–Leposavić
University of Priština–Kosovska Mitrovica

THE ROLE AND PROBLEMS OF PEDAGOGICAL GOALS AND OBJECTIVES

Differences between the content of the goals and attempts to achieve them were always present, back in the past and nowadays as well. The general goals are usually formulated on the highest level and represent the educational

ideal of every society and smaller community. Those goals reflect the most important social demands towards the personality (social obligation towards the education). To set the pedagogical and achievable goals, it's necessary to elaborate and concretize them, both in theoretical and practical terms. Since theory is inseparable from the practice, we consider science inseparable from the teaching process when we set those pedagogical and educational goals. Although the Great Didactics by Jan Amos Komensky was written back in the 1657, defining the length of a teaching lesson to 45 minutes, the essence remained unchanged even today. We will discuss the basics of contemporary and traditional teaching from the standing point of pedagogical goals. Simultaneously, we will emphasize the teaching goals.

Keywords: pedagogy, modern teaching, educational goals, traditional teaching

ПАРАЛЕЛНЕ СЕСИЈЕ

Јелена Арнаутовић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица, jelena_arnautovic@yahoo.com

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА РАДИО-БЕОГРАДА У СФРЈ: МУЗИЧКЕ ЕМИСИЈЕ И ЖАНРОВИ

Као јавни медијски сервис и један од најутицајнијих медија у СФРЈ, Радио-Београд је био под непосредном контролом југословенског режима и третиран је као важно средство промоције доминантних идеологија. Међутим, са постепеним попуштањем политичких репресија и отварањем земље према Западу створени су услови за пораст комерцијализације. Радио-Београд се нашао у амбивалентној позицији, балансирајући константно између политичких и тржишних интереса. Примарни циљ овог рада је објашњавање процеса дерегулације Радио Београда који је постепено трансформисан из типичног јавног радиодифузног сервиса у медиј са доста елемената комерцијалног радија. Сходно томе, централна је хипотеза да је Радио-

Београд функционисао у СФРЈ као медијатор идеологија југословенског режима, али истовремено и као медијатор идеологија капиталистичког и конзументског западног друштва. Ово ће бити објашњено историјско-интерпретативним проматрањем музичких емисија емитованим у оквиру четири основна сегмента Радио-Београда: Првог, Другог и Трећег програма и Програма 202. Биће изложени неки репрезентативни подаци везани за правилнике Радио-Београда, врсте музичких емисија, заступљеност различитих музичких жанрова, као и неке резултате истраживања радијског аудиторијума. Ови подаци прикупљени су из архивских материјала Радио-Београда а интерпретирани су применом теоријско-методолошких оруђа из музикологије и студије медија.

Кључне речи: Радио-Београд, дерегулација, идеологије, музичке емисије

Jelena Arnautović

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

RADIO BELGRADE'S EDITORIAL POLICY IN THE SFRY: MUSIC SHOWS AND GENRES

Being a public broadcasting service and one of the most influential media in Yugoslavia (SFRJ), Radio Belgrade was under immediate control of Yugoslavian regime and it was treated as an important medium for promotion of dominant ideologies. However, with a gradual decrease of political repressions and country's opening towards the West, the conditions for commercialization were appropriate. Consequently, Radio Belgrade appeared to be in an ambivalent position, constantly balancing between political and market interests. Hence, the primary aim of this paper is to depict a process of deregulation of Radio Belgrade which was slowly modified from a typical public broadcasting service into a media with many elements of a commercial radio. In other words, I will argue the hypothesis that Radio Belgrade functioned in SFRJ as a mediator of Yugoslavian regime's ideologies. At the same time, it appeared as mediator of capitalistic and consumeristic ideologies of Western societies, by adapting some segments of its program to the market demands. This will be explained by historiographical-

interpretative consideration of music shows broadcasted within the four main segments of Radio Belgrade: First program, Second program, Third program and Program 202. I will present some representative facts related to legislation adopted in Radio Belgrade, the types of music radio shows, amount of different music genres and some research results of radio auditorium in Serbia. These facts have been collected from the archive materials of Radio Belgrade and are interpreted by theoretical and methodological tools of musicology and media study.

Keywords: Radio Belgrade, deregulation, ideologies, music shows

Danica Aćimović

Fakultet za menadžment, smer Menadžment u medijima
Univerziteta UNION–Nikola Tesla, Sremski Karlovci

Dragan Jakovljević

Eötvös Loránd University Faculty of Humanities, Budapest, Hungary
dragjakov@gmail.com

REČ I SLIKA U SLUŽBI MANIPULACIJE

Već dve decenije čovečanstvo je u *informatičkom dobu*, što podrazumeva masovno korišćenje informacionih tehnologija i medijskih posredovanja u svakodnevnom opštenju. Za očekivati je da to doprinosi boljem sporazumevanju među ljudima. Međutim, mediji masovnih komunikacija, neočekivano, stvorili su brojne oblike navođenja korisnika na spontano preoblikovanje njihovih misli i osećanja. Kako i zašto dolazi do tako lake redefinisanosti stvarnosti, kroz interakciju medija i društva? O tome piše Noam Čomski, detektujući deset strategija medijskih manipulacija. Od toga, samo treća tehnika manipulisanja (upotreba dečjeg jezika), odnosi se na način obraćanja. Sledstveno tome, razotkrivajući vizuelne načine obraćanja, ovaj rad upozorava na zavodljive i varljive, puteve medijskih saznanja. Fokus je na rečitim kazivanjima slikom, kao sve uticajnijim instrumentom manipulisanja, usmeravanja javnosti ka poželjnim prosuđivanjima i zabudama.

Ključne reči: kultura medija, vizuelni jezik, manipulacija

Danica Aćimović

Faculty of Management, Department of Management in Media
UNION University–Nikola Tesla, Sremski Karlovci

Dragan Jakovljević

Eötvös Loránd, University Faculty of Humanities, Budapest, Hungary

WORD AND IMAGE IN THE SERVICE OF MANIPULATION

For the last two decades, humanity has been in the so-called “age of informatics”. This purported the massive use of information technology and media interference in daily communications. It was estimated that it would contribute to a better communication among the people. However, the media of mass communication, unexpectedly, have created numerous forms of guidance to users’ spontaneous transformation “of their thoughts and feelings. Therefore, we have to wonder how and why the interaction of media and society results in such an easy redefinition of reality? Noam Chomsky has written about the ten strategies of manipulation by the media. From those mentioned only the third strategy (use of children’s language) refers to the form of communication (address). Consequently, revealing the visual forms of communication, this paper draws attention to the deceptive and seductive ways of media information. The focus is on the “eloquent” photographic messages, as means of a very influential way of manipulation, guiding the public towards the desirable judgments and delusions.

Key words: culture media, visual language manipulation

Кристина Ашковић

Музичка школа „Јосиф Маринковић” Београд
kristinaaskovic@yahoo.com

НАСТАВНИК УМЕТНОСТИ У 21. ВЕКУ

На прагу 21. века занимање наставника, посебно у области уметности у оквиру предшколског, школског (основног и средњег) образовања, у опште-образовној настави, или пак стручним школама, а у настави

која је индивидуална и колективна, наставник се суочава са великим изазовима. Али, суочава се, свакако, и са приликама за унапређење рада и преношења знања и вештина, освајајући простор за лични и професионални раст и развој, које пружају медији, брзина и проток информација, друштвене мреже, нове технологије као средство информисања и учења (јутјуб, викимедија, википедија), онлајн лекције, тестови и провере знања, презентације путем видео-бима, пројектора итд. Уз неоспорну основу и базу традиционале методе подучавања, када су у питању уметнички предмети, поготово у стручним уметничким школама, свакако постоји питање и изазов премошћивања и повезивање теоријског и практичног преношења знања, било у оквиру радионица или огледне наставе, али и буђење и формирање уметничког, креативног и извођачког у ђаку. Међутим, наставник у 21. веку има задатак да формира, однегује и сачува педагога, професора и уметника и у себи, а у циљу што квалитетнијег рада и преношења не само знања већ искуства, вештине стварања и освешћивања креативног процеса. Данас, ученик није пасивни приматељ знања и информација, или пуки репродуктор истог, већ и стваралац. Дете, пре него што проговори — пева, пре него што прохода — плеше, пре него напише прва слова — црта. Сваки ученик, свестан он тога или не, је уметник. На прагу 21. века, наставник уметности има задатак, и циљ, не само да пренесе знање и подуку путем најсавременијих метода наставе, већ и да у сваком ђаку пробуди уметничко (*creator spiritus*). Данас, у доба пролазних вредности, где свакој ствари знамо цену али не и праву вредност, новим нараштајима треба указати на оно вредно и стваралачко у њима самима, које их повезује са ствараоцима и уметницима кроз многе векове и епохе.

Кључне речи: наставник, уметност, ђак, 21. век

Kristina Ašković

Music School “Josif Marinković”, Belgrade

THE ART TEACHER OF THE 21ST CENTURY

At the beginning of the 21st century, the profession of teachers, especially in the field of arts in pre-school, primary and secondary education, general

education or vocational schools, within teaching that can be individual and collective, the teacher faces challenges, but certainly Opportunities for improving work and knowledge transfer, but also conquering the space for personal and professional growth and development provided by media, speed and flow of information, social networks, new technologies as a means of information and learning (morning, Wikimedia, Wikipedia), online lessons and tests and knowledge tests, video presentations, projectors, etc. With the undeniable basis and base of the traditional teaching method - when it comes to art subjects-especially in professional art schools, there is certainly the issue and challenge of bridging and connecting the theoretical and practical transfer of knowledge — whether in the framework of workshops or pilot classes, but also in the awakening and formation of artistic, creative and performing students. and what way does a teacher in the 21st century have the task of forming, nurturing and preserving a pedagogue, professor and artist in order to work better and transfer not only the knowledge but the experience, the skill of creating and enlightening the creative process to the student... Today, the student is not passive the recipient of knowledge and information, or the mere reproducer of the same, but the creator. A child, before he speaks-sings, before he walks-dances, before he writes the first letters-line... Every student, conscious of it or not, is an artist. At the threshold of the first century, the art teacher has a task, not only to transmit knowledge and teaching through state-of-the-art teaching methods, but to awaken the artistic in every student. Today, in an age of transient values, where we know the value of everything but not the true value, new growths should be pointed to the valuable and creative ones. at the threshold of the 21st century connects and connects with creators through many centuries and epochs.

Keywords: teacher, art, student, 21st century

Boris Balta

Narodno pozorište Tuzla, baltaboris@tff.ba

Ajša Balta

Magic Factory Production

ANALIZA PATRIJARHALNOG KONSTRUKTA OČINSTVA U PREDRATNIM BIH FILMOVIMA

Rad analizira osnovnu patrijarhalnu preraspodjelu očinstva prikazanu na filmovima 80-tih godina u kinematografiji Bosne i Hercegovine. Fokus je na tri osnovna segmenta stereotipnog modela očinstva, a to su „strogi otac, nježni otac i otac kao stub obitelji”. Svaka od ovih stereotipnih podjela je analizirana sa naučnog aspekta i tretira očinstvo više kao socijalno kulturalnu kategoriju nego kao biološko životni faktor. Cilj rada je da pojasni stereotipne modele patrijarhalnog očinstva kroz analizu porodičnih odnosa, te definiše repetativne normative usađene u modele ponašanja Bosanskohercegovačkog muškarca. Filmovi uzeti za analizu su: *Sjećaš li se Dolly Bell*, *Otac na službenom putu*, *Kuduz* i *Ovo malo duše*.

Ključne riječi: patrijarhalnost, strogi otac, nježni otac, otac stub obitelji

Boris Balta

Tuzla National Theater

Ajša Balta

Magic Factory Production

ANALYSIS OF THE PATRIARCHAL CONSTRUCT OF PATERNITY IN PRE-WAR BIH FILMS

The paper analyzes the basic patriarchal redistribution of paternity norms, portrayed in films of the 1980s in Bosnia and Herzegovina cinema. The focus is on the three segments, which represents the stereotypical paternity models. Those segments are “strict father, gentle father and father as the pillar of the family”. Each of these stereotypical divisions has been analyzed from a scientific point of view and treats fatherhood more as a social cultural

category than as a biological life factor. The aim of the paper is to clarify the stereotypical models of patriarchal paternity through family relationships, and to define repetitive norms embedded in the behavioral patterns of a Bosnian man. The movies we chose for the analysis are *Do you remember Dolly Bell*, *Father on a Business Trip*, *Kuduz* and *This Little Soul*.

Keywords: patriarchy, strict father, gentle father, father as a family pillar

Саша Божидаревић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица,
sasabozidarevic@gmail.com

ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ И ЦИТАТНОСТ У РУКОВЕТИМА ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА – НОВИ АНАЛИТИЧКИ ПУТЕВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Интертекстуалност и цитатност су књижевно-теоријски поступци који се могу успешно применити у тумачењу музичког тока као допуна традиционалној структурно-формалној методи. Посебно су делотворни у музичким жанровима, попут хорског, који у великој мери реферирају на традицију и фолклорне корене. У овом раду интертекстуални и цитатни поступци биће искоришћени за приказивање међусобних односа између антецедента и консеквената на релацији Мокрањчевих рукувети у руковети и сродних форми друге половине 20. века. Један од приоритета овог рада је да се укаже на нове аналитичке путеве у тумачењу музичког тока у овој категорији хорске музике, те да се посредством ових метода на другачији начин приступи реалној процени могућих Мокрањчевих утицаја на развој српске хорске музике националног стила друге половине 20. века.

Кључне речи: интертекстуалност, цитатност, руковети, Мокрањац, музичка анализа

INTERTEXTUALITY AND CITATION IN THE HANDFULS
OF THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY –
NEW ANALYTICAL PATHS AND PERSPECTIVES

Intertextuality and citation are literary-theoretical principles that can be successfully applied in interpreting the flow of music as a supplement to the traditional structural-formal method. They are particularly effective in music genres, such as choral, which largely refer to tradition and folk roots. In this paper, intertextual and citation procedures will be used to show the interrelationships between antecedents and consequents on the relation of the Mokranjac's handfuls and handfuls and related forms of the second half of the 20th century. One of the priorities of this paper is to point out new analytical paths in the interpretation of the musical flow in this category of choral music, and to approach by these methods a realistic assessment of the possible Mokranjac influences on the development of Serbian choral music of national music style of the second half of the 20th century.

Keywords: intertextuality, citation, handfuls, Mokranjac, music analysis

ПРИМЕНА ИСХОДА УЧЕЊА У КОМПАРАЦИЈИ
СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА И ПРОГРАМСКИХ САДРЖАЈА
ФАКУЛТЕТА КОЈИ ОБЕЗБЕЂУЈУ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА
РАД У ОБЛАСТИ НАСТАВЕ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

Наставник је кључни чинилац васпитно-образовног процеса, а током векова развијали су се различити приступи у стручној припреми образовног кадра. Професионалне компетенције у основи садрже питање: Шта наставник треба да зна, уме и примењује у складу са захтевима образовне праксе? Иницијално образовање наставника ликовне културе и учитеља које стичу на уметничким, односно учитељским факултетима, има важну улогу у оснаживању професионалних компетенција за рад у области ликовне педагогије. Значајно место у том процесу заузима методика ликовног васпитања и образовања, која као предмет има за циљ изграђивање компетенција студената неопходних за њихово успешно укључивање у васпитно-образовну праксу. У раду је извршена компарација предмета из области методике ликовног васпитања и образовања на Педагошком факултету и Академији уметности, Универзитета у Новом Саду. Дат је преглед формалних компетенција које ови предмети обезбеђују студентима у односу на важеће *Сшандарде комјешенција* [2011], као и компарација образовних исхода, кроз ревидиране аспекте когнитивног домена према Блуму, од којих су наважнији они који се односе на стваралаштво.

Кључне речи: наставник ликовне културе, учитељ, академско образовање, компетенције, исходи учења

Milica Vojvodić

Academy of Arts University of Novi Sad

Sanja Filipović

Faculty of Fine Arts University of Arts in Belgrade

APPLICATION OF LEARNING OUTCOMES IN THE COMPARISON OF STUDY PROGRAMS AND PROGRAM CONTENTS OF FACULTIES PROVIDING COMPETENCES FOR WORK IN THE FIELD OF ART EDUCATION

The teacher is a key factor in the educational process, and different approaches in the professional preparation of the educational staff have developed over the centuries. Professional competencies contain the question: What should the teacher understand, know and apply according to the requirements of educational practice? The initial education of teachers of fine arts and teachers acquired at Art faculties and/or Teaching faculties, plays an important role in enhancing professional competencies in the field of art pedagogy. A significant place in this process is taken up by the methodology of art education, which as a subject, aims at building the competencies of students necessary for their successful inclusion in educational practice. In this paper, we aimed to compare the subjects in the field of methodology of art education at the Faculty of Pedagogy and the Academy of Arts, University of Novi Sad. An overview of the formal competencies that these courses provide to students in relation to the applicable *Competence Standards* [2011] was presented, as well as the comparison of educational outcomes through the revised aspects of the cognitive domain according to Bloom, of which the most important ones are those related to creativity.

Keywords: teacher of fine arts, teacher, academic education, competencies, learning outcomes

Марија Глуваков Меденица

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица, marijagluvakov@yahoo.com

ФАНТАЗИЈСКИ ПРИНЦИП У УМЕТНИЧКОМ ДЕЛУ

У раду се говори о фантазији и принципу њеног деловања као истраживачком и креативном потенцијалу и сагледавању конкретног уметничког дела из теоријско-аналитичког и извођачког угла. Назван фантазијом (имагинацијом, маштом, уобразиљом или визијом), овај јединствен феномен се налази у корену сваког стваралачког процеса. Као покретачка снага музичке инспирације, како у традиционалној, тако и у савременој уметности, фантазијски елемент је неопходан „алгоритам” који захтева холистички приступ кроз теоријску, филозофску и психолошку анализу уметничког дела. Циљ рада је да кроз призму фантазије прикаже први став Бетовенове *Месечеве сонате* у чијем је поднаслову, *Sonata quasi una Fantasia*, наговештено истовремено дејство и сонатног и фантазијског концепта. Поред нејасних контура сонатне форме, елементи музичке фантазије су у овој „песми без речи” или „религиозној медитацији” првенствено извор истицања емоционалне базе музике и отварају се као специфични простори индивидуалног дисања музичког тока. Ови ослобођени простори музичког текста дају могућност разнородних теоријских и извођачких тумачења дела. У раду се закључује да фантазијски принципи постају делотворнији у делима у којима се њихово дејство не очекује, као што је случај са традиционалним сонатним обликом (традиционалним формалним обрасцима). Указује се и на могућност повлачења паралеле између фантазијског, у пољу уметности, и егзистенцијалног, у пољу духовних потреба савременог човека. Тако се фантазија својом тенденцијом да иступи, измакне стварности и ослободи се строгих шематских оквира поистовећује са потребом савременог човека, да бежећи од стварности и нарастајуће агресивности, досегне слободу. Слобода је, као главни мото фантазије, суштинска тежња сваког аутентичног уметничког дела.

Кључне речи: фантазија, фантазијски принципи,
соната као фантазија

A FANTASY PRINCIPLE IN A WORK OF ART

This paper discusses the fantasy and principles of its action, as a research and creative potential, as well as the perception of a specific work of art from the theoretical and analytical perspective. This unique phenomenon, known as the Fantasy (imagination, fancy, vanity, fabulation or vision) is in the root of every creative process. As a driving force of musical inspiration, both in traditional and contemporary art, the fantastic element is a necessary “algorithm” that requires holistic access through theoretical, philosophical and psychological analysis of artistic work. The aim is to show the first movement of Beethoven’s Moonlight Sonata with a sub-title *Sonata quasi una Fantasia*, through the fantastic prism, as well as to indicate to the effect of a sonatic and fantastic concept at the same time. In addition to the vague contour of the sonatic form, the elements of music fantasies in this “Song Without Words” or “religious meditation” present the primary source and emotional base of the music. Those element open up as special spaces of individual music flow. Those liberated spaces of musical text provide the various theoretical and performative interpretations of the works of art. It is possible to conclude that fantastic principles become more effective in the works where their effects are not expected, as is the case with traditional sonata form (traditional formal models). Likewise, the paper indicates to the possibility of withdrawing parallels between fantasy, in the field of art, and existential, in the field of spiritual needs of a modern man. That is how Fantasy with its tendency to step forward, to escape reality, and to dispose of the strict schemes, identifies with the need of a modern man, escapes from the reality and growing aggression and finally reaches the freedom. As a main fantastic moto, the Freedom presents the essential tendency of any authentic work of art.

Keywords: fantasy, fantastic principles, sonata quasi fantasia

**ВОКАЛНИ ИДЕНТИТЕТ КАО БЕСКРАЈНИ СПИСАК.
ПРИМЕРИ ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТИ У ЦИКЛУСУ
ФОНАЦИЈЕ ЗА ГЛАС И ЕЛЕКТРОНИКУ АНЕ ГЊАТОВИЋ**

Уметнички део докторског пројекта композиторке Ане Гњатовић, вишеставачни циклус *Фонације за глас и електронику*, ауторка дефинише као „интимни списак вокалних присећања” и „покушај дефинисања свог вокалног идентитета”. Померивши границе схватања своје вокалне музике са онога *што је (углавном) певано* на све што је читано, рецитовано, прокламовано, набрајано, ауторка проширује и корпус литературе за певање, пропуштајући у њега „пространство поетских и музичких текстова, прозних, документарних и метатекстова, интертекстова, дидаскалија и партитурних заглавља...” Проналазећи инспирацију у једнакој мери у световима музике, књижевности и теорије уметности, притом свесно их подижући на ниво поетске и поетичке равноправности, Гњатовић плете комплексну интимну мрежу односа између оригиналног, апроприраног, парафразираних и тумаченог. Рад представља и анализира различите примере интертекстуалности на нивоу текст(ов)а, музичких образаца, формалних решења, техника компоновања, третмана вокала... Полазећи од ауторкине идеје вокалног идентитета као „списка који се не исцрпљује и не затвара све док је његов актер (онај о коме говори) – активан”, у раду се долази до закључка да могућност бесконачног концентричног ширења списка *Фонација* постоји не толико у домену додавања нових елемената, колико кроз активирање нових синапси између постојећих.

Кључне речи: Ана Гњатовић, *Фонације*, интертекстуалност, вокална музика, списак, вокални идентитет

Ana Gnjatović

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

VOCAL IDENTITY AS AN *ENDLESS LIST*. EXAMPLES OF INTERTEXTUALITY IN THE CYCLE OF *PHONATION* FOR VOICE AND ELECTRONICS BY ANA GNJATOVIĆ

The artistic part of the doctoral project by the composer Ana Gnjatovic, the multi-movement cycle *Phonation for voice and electronics*, was defined by the composer as an “intimate list of vocal remembrances” and “attempt in defining one’s own vocal identity”. By widening the scope of her vocal music from *what is (mostly) sung* to what is read, recited, proclaimed or listed, the author also expands the corpora of singing literature by letting in the vastness of poetic and musical texts, prose and documentary texts, metatexts, intertexts, stage directions, performance instructions...“ Gnjatović finds her inspiration in worlds of music and literature as well as in art theory, bringing them all to the level of poetic equality. This resulted in creating a complex intimate web of relations between original, appropriated, paraphrased, and interpreted. This paper presents and analyses various examples of intertextuality in the spheres of texts, music, formal solutions, composition techniques, vocal treatment... Starting from the author’s idea of vocal identity as a “list that does not exhaust or close until its actor (the one it refers to) is - active”, the paper concludes that the possibility of infinite concentric growth of *Phonation* is not primarily in the domain of addition of new elements, but in the activation of new synapses between the existing elements.

Keywords: Ana Gnjatović, *Phonation*, intertextuality, vocal music, list, vocal identity

Александра Димитријевић

Филозофски факултет
Универзитета у Приштини-Косовска Митровица,
alexandra.sanja.rainbow@gmail.com

Лазар Димитријевић

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

КАЛИГРАФИЈА КАО ТРАДИЦИОНАЛНА ТЕХНИКА У НОВОЈ УМЕТНИЧКОЈ ПРАКСИ

Калиграфија представља уметност лепог писања и уметност давања специфичне форме знаковима. Калиграфија се као таква протеже од функционалних, ручних записа, све до јединствених уметничких форми, где гестуални, експресивни, или пак апстраховани писани трагови, отимају првенство читком писању. Како би се извеле специфичне калиграфске форме, и како би се на исправан ликовни начин нарушио традиционални калиграфски стил, потребно је пре тога, добро усвојити палеографско наслеђе. Оно што калиграфију чини ликовним делом, јесте управо њена историја која сведочи о томе колико је калиграфија као уметност, истодобно усвајала све промене које су се вековима дешавале у сликарству, архитектури па и у музици. Може се рећи да се калиграфија данас, у новој уметничкој пракси, више него икада бави композицијом, формом, контрастима, и свим осталим чиниоцима ликовног дела. На тај начин, читљивост и препознатљивост самог калиграфског стила, је скрајнута и више асоцијативна, али не напушта ослањање на традиционално извођење. Стил не одмиче сувише далеко од тих палеографских узора, те се без обзира на гестуалност, и на експресивност ликовног израза, види јединствена веза са традиционалним мрфолошким изразом. Дакле, калиграфија у новој уметничкој пракси, мења се, негујући слободније облике, који су више својствени брзом писању. Додавањем и проналаском различите врсте калиграфског алата, модификују се словни облици, где се добијају нове могућности примене.

Кључне речи: калиграфија, рукопис, традиција, писмо, уметност

Aleksandra Dimitrijević

Faculty of Philosophy University of Priština–Kosovska Mitrovica

Lazar Dimitrijević

Faculty of Philology and Arts University of Kragujevac

CALLIGRAPHY AS TRADITIONAL TECHNIQUE IN THE NEW ARTISTIC PRACTICE

Calligraphy is the art of fine writing and the art of giving specific form of signs. Calligraphy, as such, extends from functional, handwritten records to unique art forms, where gestural, expressive, or abstracted writing, took over the primacy from reading. In order to perform specific calligraphic forms, and to properly disrupt the traditional calligraphic style, it is necessary to adopt a paleographic heritage beforehand. What makes calligraphy a work of art is its history, which testifies to how much calligraphy as an art. It simultaneously adopted all the changes that have taken place over the centuries in painting, architecture, and even music. It can be said that calligraphy today, in the new artistic practice, is more than ever concerned with composition, form, contrasts, and all other factors of art work. In this way, the readability and distinctiveness of the calligraphic style itself is abridged and more associative, but still continues to rely on traditional rendering. The style does not move too far from these paleographic patterns, and regardless of gesture, that makes a unique connection with traditional morphological expression. Hence, the calligraphy in a new artistic practice continues to change and nurture the open forms, which are more inherent in rapid writing. By adding a different type of calligraphy tool the letterforms are modified, obtaining the new possibilities of application.

Keywords: calligraphy, handwriting, tradition, letter, art

Zoe Dionyssiou

Ionian university, Department of Music Studies, *dionyssiou@gmail.com*

Sophia Aggelidou

Ionian university, Department of Music Studies

May Kokkidou

European University, Cyprus

MUSICAL ICONOGRAPHY IN THE MUSIC CLASSROOM: METHODS AND TEACHING APPROACHES FOR CRITICAL AND CREATIVE USE OF MUSIC IMAGES IN EDUCATION

Musical iconography is a science of historical nature. Its purpose is to analyse the image which contains a musical representation, in order to gain knowledge about details of the image that literature does not provide. The present study focuses on teaching of Greek mythology through music iconography sources, coming from images on ancient Greek vases created between the 5th and the 4th Century B.C. Its aim is to examine how students perceive and use musical representations of Greek mythology. It proposes and examines an alternative pedagogical approach in the music classroom, in which musical icons are at the centre of children's activities. We designed and run a field research study which was carried out in six classes of primary schools in Greece (3 experimental and 3 control ones). We took the example of two myths from the Greek mythology: i) the creation of auloi (double flutes) by Athena and ii) the musical competition between Apollo and the satyr Marsyas. In the experimental groups we adopted the triadic Phenomenological-Hermeneutic-Dialectic approach (PHD) and we placed the images at the centre of educational activities. The results of our study indicate that the PHD approach makes an effective strategy of using musical iconography in the classroom. It led students into a contextual understanding of the myths, and the uses and functions of music in ancient times. Icons have the power to raise students' imagination, and inspire them to perform creatively by combining music making with painting, language narration/ writing, drama, and other creative educational activities.

Keywords: musical iconography, music classroom, music images in education

Јелена Дубљевић

Факултет музичке уметности Универзитета у Београду
jdubljevic@yahoo.com

Љиљана Војкић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача Пирот

УПОТРЕБА ДЕЧЈИХ ПЕСАМА У ФУНКЦИЈИ СТИЦАЊА ПОЧЕТНИХ ЗВУЧНИХ ПРЕДСТАВА О МОДУЛАЦИЈИ

Почетне звучне представе о модулацији деца могу стећи усвајањем народних и дечјих песама са текстом у музичком забавишту и почетним разредима основне музичке школе. Програмом настава и учења за основно музичко образовање и васпитање из 2019. године, звучна поставка модулације у тоналитете првог квинтног сродства предвиђена је за пети разред, а обрада у шестом разреду. У поређењу са заступљеношћу модулативних примера из уметничке литературе и инструктивних вежби у уџбеницима за солфеџо за основну музичку школу, број песама је мали. С тим у вези, ауторке чланка су осмислиле девет дечјих песама које садрже модулације из дура у доминантни и субдоминантни дур и доминантни мол, као и из мола у паралелни дур, у субдоминантни и доминантни мол.

Кључне речи: модулација, звучне представе, дечје песме

Jelena Dubljević

Faculty of Music University of Belgrade

Ljiljana Vojkić

Vocational College for Education of Preschool Teachers in Pirot

THE USE OF CHILDREN'S SONGS FOR THE ACQUISITION OF INITIAL SOUND IMAGES ON MODULATION

Children are able to acquire the initial sound images on modulation, by learning folk and children's songs with lyrics in music kindergardens and early grades of primary music schools. The curriculum for primary

music education from 2019 includes the sound setting of modulation into fifth relation tonalities for the fifth grade of primary school. Meanwhile, lecturing about the sound setting of modulation is foreseen for the sixth grade. The number of songs is low in comparison with the representation of the modulative examples from music literature and exercises in solfeggio textbooks for the primary music school. Having that in mind, the authors of the article have collected nine songs containing the modulations from major into dominant and subdominant major, dominant minor, as well as from minor into relative major and subdominant and dominant minor.

Keywords: modulation, sound images, children's songs

Богдан Ђаковић

Академија уметности Универзитета у Новом Саду
bogdandj@eunet.rs

ПОГЛЕД ИЗНУТРА: СТАВОВИ САВРЕМЕНИКА О СТАЊУ СРПСКЕ ЦРКВЕНЕ ХОРСКЕ МУЗИКЕ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА (1918–1941)

На очигледан недостатак традиционалне „црквености” аутора православне хорске музике упућивали су њихови савременици, црквени мелографи, музички писци, свештеници и добри познаваоци традиционалног једногласног појања, црквени великодостојници, као и међусобно, колеге композитори. Истицао су проблем стилског лутања, инсистирања на само „спољашњим” констуктивним аспектима проширења звучног израза и на генерално ниском нивоу функционалне примењивости дела, као последице превеликог уплива елемената световне музике. Када се јављала у улози критичара, већина композитора покушавала је да одреди модерне националне правце развоја жанра кроз субјективну слику сопствених афинитета. Препоручивали су се поступци повезивања византијских и народних црквених мелодија, уз коришћење музиколошке науке у сврху достизања нове степенице развоја црквене хорске музике. Јединствени ставови савременика ових стваралачких процеса и сведока извођења дела, означавају развој овог жанра кроз превласт уметничког и профаног, мање у односу на уже

стилистичке појмове „национално” или „традиционално”, колико на недовољно разрађен литургијско-функционалан статус. Управо тај аспект и представља најтипичнију одлику времена и културних услова у којима су настале црквене хорске композиције између 1918. и 1941. године.

Кључне речи: црквена богослужбена музика, традиционално појање, црквено-музички канон, православни музички стил, модернизација националне уметности

Bogdan Đaković

Academy of Arts University of Novi Sad

AN INSIDE VIEW: CONTEMPORARY ATTITUDES ON THE STATE OF SERBIAN CHURCH CHOIR MUSIC IN THE BETWEEN THE TWO WORLD WARS (1918–1941)

The basic motivation for this new approach by contemporary Serbian composers comes from the lack of interest for its traditional functional aspect. Unlike church architecture and painting, institutional concern for church music, outside theological schools, never became a subject of serious interest. For Serbian composers, personal poetics successfully used in the field of secular music frequently represented the “basic level” of the aesthetic approach to church music as well. The employment of specific melodic elements from the Serbian Middle Ages was not yet possible, because there were no transcriptions of the neumatic manuscripts. But the real problem was somewhere else, hidden in the complex circle of different elements of modern music as church art, where important things are not on the surface, but deep down under its potential spiritual nature. The question was certainly not in the sphere of creativity, but in the general attitude of the majority of composers not being ready to sacrifice their own musical personality for the “objective” liturgical style of Orthodox ritual. Highly critical remarks and negative statements from the witnesses of this process make it clear that this genre was neither sufficiently nor traditionally functional.

Keywords: church liturgical music, traditional chant, church-music canon, orthodox music style, modernisation of the national art

Донка Ђорелијевић

Музичка школа „Ватрослав Лисински” Београд
dodicadjorelijevski@gmail.com

КАКО ПРИБЛИЖИТИ САВРЕМЕНУ СРПСКУ МУЗИКУ УЧЕНИЦИМА ВИОЛИНЕ?

Са развојем технологије и модерним начином комуникације, ученицима виолине доступна је музика из различитих крајева света. Поставља се питање да ли их то удаљава од српске традиционалне музике и колико, заправо, они познају српску традиционалну музику. Наши ученици показују нас у „огледалу” и ми, виолински педагози, смо задужени за приближавање српске традиционалне музике нашим ученицима. То изискује наше познавање литературе савремених српских композитора који су стварали крајем 20. и с почетка 21. века. Једно од многобројних музичких дела која у томе могу да користе су *Пејш њасџорала* Зорана Јовановића. Фокус рада је стављен на ученике виолине основне и средње музичке школе и заступљеност савремене српске музике у њиховом образовању и извођачком опусу.

Кључне речи: методика наставе виолине, савремена српска музика, познавање литературе

Donka Đorelijević

Music School “Vatroslav Lisinski”, Belgrade

HOW TO BRING CLOSER THE CONTEMPORARY SERBIAN MUSIC TO STUDENTS OF VIOLIN?

With the advancement of technology and modern communication, students who study violin got the access to music from around the world. Still, it is questionable whether this distracts them from Serbian traditional music and to what extent. In addition, how much do they even know about Serbian traditional music? Our students present “our images in the mirror” and we, as violin educators, are in charge of bringing Serbian traditional music

closer to our students. This requires our knowledge of literature about contemporary Serbian composers who created in the late 20th and early 21st century. One among many pieces of music they learn is "the Five Pastors" by Zoran Jovanović. The focus of this paper is on the students of violin at the Elementary School and High School of music education and the presence of contemporary Serbian music in their education and performing oeuvre.

Keywords: violin-teaching methodology, contemporary Serbian music, knowledge of literature

Душица Живановић

Тренутно незапослена

Дејан Тубић

Филозофски факултет Универзитета у Приштини-Косовској
Митровици, *dejantuba64@gmail.com*

УМЕТНОСТ И УМЕТНИЧКО ДЕЛО У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНОСТИ, ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ

Уметничко дело настаје у тренутку креативног стварања уметника. Савременост је тренутак настанка и хронолошка неминовност дела, међутим тај тренутак активно кореспондира са прошлшћу и будућношћу. Релације савремености, прошлости и будућности као структуре уметности су врло слојевите и кроз историју веома променљиве. Уметност као естетска и контемплативна стварност лицем бога Јануса загладана је и напред и назад, у прошлост и будућност. Полемика те три хронолошке дистанце успостављају се као неопходне при конституисању уметничког дела. Различити народи према прошлости, садашњости и будућности гаје свој аутономни приступ. То је један од битних разлога за појавност различитости уметности на нивоу аутохтоног спецификаума културе одређених народа. Романтичари су доминантно били загладани у прошлост, футуристи у будућност, што је један од основних разлога битне структуралне разлике између те две уметности. Психолошки профил српског национа указује на његову потреба за кореспонденцијом са властитом

прошлшћу. Та карактерологија српске уметности се успоставља као веома битна при њеној коначној дефиницији. Било је тренутака када српска уметност у свом морфогенеолошком кретању отвара отворен дискурс и са прошлшћу и са будућношћу. Такав је случај са српском уметничком групом Медиа. Чланови те групе на највишем нивоу успостављају комуникацију између прошлости, садашњости и будућности. Смелим визијама успешно антиципирају будућност. На тај начин постају интригантни, провокативни и за наш савремен тренутак крајње актуелни.

Кључне речи: време, садашњост, прошлост, будућност, уметност, уметничко дело

Dušica Živanović

Currently unemployed

Dejan Tubić

Faculty of Philosophy University of Novi Sad

ART AND ARTWORK IN THE CONTEXT OF MODERNITY, PAST AND FUTURE

The Artwork appears in the moment of creative work of the artist. Modernity is the moment of the inevitable chronological work. However, this moment is actively corresponding with the past and the future. The relations between modernity, the past and the future as art structures, were highly diverse and highly variable throughout the history. Art is an aesthetic and contemplative reality, with the face of God Janus looking at the front and back, towards past and the future. The polemics of those three chronological distances are established as necessary for the constitution of a work of art. Various nations grow their autonomous approach towards past, present and future. This is one of the main reasons for the occurrence of the diversity of art, particularly among the indigenous cultures. The romantics were predominantly looking at the past, while the futurists were turned to the future. This is one of the main reasons of the essential structural differences between the two arts. The psychological profile of

Serbian nation suggests the need for correspondence with its own past. This characterology of Serbian art establishes itself as very important in its final definition. There were times when Serbian art with its morphogenetic movement created the open discourse with both, the past and the future. That is the case with Serbian artistic group Mediala. The members of the group established the highest level communication between the past, the present and the future. With their bold visions they manage to successfully anticipate the future. This enabled them to become intriguing, provocative and highly contemporary.

Keywords: time, the present, the past, the future, art, artwork

Звездана Елезовић

Институт за српску културу, Приштина-Лепосавић
zvezdana.el@gmail.com

СРПСКО КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ У ДЕЛИМА САВРЕМЕНИХ СРПСКИХ ЛИКОВНИХ СТВАРАЛАЦА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ДО ДЕВЕДЕСЕТИХ ГОДИНА 20. ВЕКА

У реферату се бавимо питањем српског културног наслеђа у стваралаштву савремених српских ликовних стваралаца на Косову и Метохији до деведесетих година прошлог века. Међу српским ствараоцима било је оних који су седамдесетих и осамдесетих година у својој поетици неговали теме у вези са српским културним идентитетом. Сликара Влада Радовић је то исказао кроз дела „Пећка Патријаршија”, „Дечанска шума, с погледом на манастир Високи Дечани” и „Богородица Љевишка”. Након њега у косовском завету и Косову као простору утканом у српски културни идентитет инспирацију је тражио и проналазио Сава Ракочевић, на својим стваралачким почецима. Његова слика „Споменик косовским јунацима” је репрезентативни пример. Косовскозаветну инспирацију у још тежим временима црпео је и Трајко Стојановић Косовац. Његов циклус акватинти и графика посвећен је Дечанима – ризници српске духовности и културе. Графике из овог циклуса настале су између 1969. и 1973. године на Косову и Метохији, што сведочи о

уметничком опредељењу за слободно ликовно изражавање. Светомир Арсић Басара, као водећи српски вајар у Покрајини седамдесетих и осамдесетих година почиње својом скулптуром да изражава немирење са угрожавањем српског националног и културног идентитета.

Кључне речи: Косово и Метохија, наслеђе, сликар Влада Радовић, Сава Ракочевић, Трајко Стојановић Косовац, Светомир Арсић, Басара

Звездана Елезовић

Институт сербской культуры Приштина-Лепосавић

СЕРБСКОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СОВРЕМЕННЫХ СЕРБСКИХ ХУДОЖНИКОВ В КОСОВО И МЕТОХИИ ДО 1990-Х ГОДОВ 20. ВЕКА

Аннотация: В статье рассматривается проблема сербского культурного наследия в творчестве современных сербских художников в Косово и Метохии до 1990-х годов прошлого века. Среди сербских живописцев были те, кто в 1970-х и 1980-х годах в своей поэтике развивал темы, связанные с сербской культурной самобытностью. Художник Влада Радович представил это в работах „Печская Патриаршия”, „Дечанский лес, с видом на монастырь Високи Дечани” и „Богородица Левишка”. После него в Косовском завете и в Косово как пространстве, вплетенном в культурную самобытность сербов, искал и находил вдохновение в своих творческих начинаниях Савва Ракочевич. Его картина „Памятник героям Косово” является наглядным примером. Вдохновение из Косовского завета в еще более трудные времена черпал и Трајко Стојановић Косовац. Его цикл акватинты и графики посвящен Дечанам - сокровищнице сербской духовности и культуры. Графика из этого цикла была создана между 1969 и 1973 годами в Косово и Метохии, что свидетельствует о приверженности художника свободе художественного самовыражения. В 1970-х и 1980-х годах, будучи ведущим сербским скульптором в Социалистической Автономной Покраине Косово и Метохија, Светомир Арсић Басара пытается своей

скульптурой открыто выразить негодование по поводу угрозы сербской национальной и культурной самобытности.

Ключевые слова: Косово и Метохия, наследие, художник Влада Радович, Сава Ракочевич, Трайко Стоянович Косовац, Светомир Арсич Басара

Војислав Илић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
vilicdva@gmail.com

Тамара Стојановић Ђорђевић

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

СТАВОВИ УЧЕНИКА О КОРИШЋЕЊУ ИКТ У НАСТАВИ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

Данашњи ученици одрастају у дигиталном свету, они уче, раде, играју се, комуницирају и стварају заједнице врло различите од својих родитеља. Радознали су, самопоуздани, прилагодљиви, фокусирани и имају глобалну оријентацију а одбијају да буду сведени на статус гледалаца. У добром делу школа информационо-комуникационе технологије (ИКТ) су постале саставни део процеса учења и подучавања као подршка ученицима и наставницима у реализацији наставе скоро свих наставних предмета, међутим укључивање у наставу ликовне културе се споро одвија. Настава ликовне културе данас треба да буде усмерена интересима и потребама ученика који одрастају у дигиталном свету, да се бави савременим медијима, не само за учење и подучавање већ и за креирање, стварање радова ликовне и визуелне уметности. У стручној литератури се могу наћи радови и истраживања о коришћењу ИКТ у скоро свим наставним предметима, међутим мало њих је о коришћењу у настави ликовне културе. Намеће се потреба да се истраже могућности коришћења ИКТ-а у настави ликовне културе са становишта ученика, да се истраже ставови према употреби у

настави. Обзиром да су истраживања која се тичу ИКТ и наставе ликовне културе ретка, желели смо да утврдимо ставове ученика о примени ИКТ у настави ликовне културе. Истраживање је спроведено у школама у Бидгошћу (Пољска), Питештију (Румунија) и Крагујевцу (Србија) Анкета је показала да су ученици заинтересовани за увођење ИКТ у наставу ликовне културе како за учење и подучавање тако и за стварање радова ликовних и визуелних уметности а сматрају да би их употреба ИКТ у настави мотивисала на веће ангажовање на настави ликовне културе.

Кључне речи: Настава ликовне културе, ученици, информационо-комуникациона технологија (ИКТ)

Vojislav Ilić

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica,
Faculty of Philology and Arts University of Kragujevac

Tamara Stojanović Djordjević

Faculty of Philology and Arts University of Kragujevac

STUDENT'S ATTITUDES TOWARDS THE USE OF ICT IN THE TEACHING OF FINE ARTS

Today's students grow up in the digital world, they learn, work, play, interact and create communities very different from their parents. They are curious, confident, adaptable, focused and have a global orientation and refuse to be reduced to viewer status. For the most part, schools of information and communication technology (ICT) have become an integral part of the learning and teaching process to support students and teachers in the delivery of almost all teaching subjects, however, the inclusion of visual arts is slow. The teaching of fine arts today should be geared to the interests and needs of students growing up in the digital world, to engage with contemporary media, not only to learn and teach, but also to create, create works of fine and visual arts. Expert literature contains papers and research on the use of ICT in almost all teaching subjects, but few of them are about the use in teaching of visual arts. There is a need to explore the

possibilities of using ICT in the teaching of visual arts from the students' point of view, and to explore attitudes towards use in teaching. Given that research on ICT and the teaching of visual arts is rare, we wanted to determine students' views on the application of ICT in the teaching of visual arts. The survey was conducted in schools in Bydgoszcz (Poland), Pitesti (Romania) and Kragujevac (Serbia) that the use of ICT in teaching would motivate them to become more engaged in the teaching of visual arts.

Keywords: teaching visual arts, students, information and communication technology (ICT)

Петар Илић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица, petarister@gmail.com

Бошко Миловановић

Учитељски факултет, Призрен-Лепосавић,
Универзитета у Приштини-Косовска Митровица

Александар Попадић

Музичка школа „Стеван Мокрањац” Краљево

ИСТОРИЈСКА ДИМЕНЗИЈА ЗАСТУПЉЕНОСТИ ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИХ САДРЖАЈА У УЏБЕНИЦИМА МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Упоредном анализом дидактичко-методичке апаратуре у уџбеницима музичке културе дајемо критички приказ. Истраживање се односи на историјски период настанка уџбеника за основну теорију музике. Уџбеник *Основна теорија музике* (1940) Милоја Милојевића и уџбеник Марка Тајчевића *Основна теорија музике* (1976) послужиће као егземплари. Уз друге уџбенике њих смо изабрали јер се уџбеник Милоја Милојевића, као вредна историјска заоставштина, више не користи у настави, док је уџбеник Марка Тајчевића заступљен у оквиру актуелног наставног плана и програма за основно и средње музичко образовање у Србији. Стандарди и вредности савременог уџбеника успостављају дидактичко-методичку апаратуру која обилује захтевима према ученику и општим

циљевима образовања. Савремен уџбеник има своје предности али није напустио традиционалне вредности. Које су то вредности доброг уџбеника и његове предности као медија у време савремене технологије јесу питања на која ћемо покушати да дамо адекватан одговор. Када уџбеник доживи да је више деценија у употреби онда и потврђује да је и садржајно и дидактички и методички конципиран веома успешно. Од методичких поступака примениће се упоредна анализа садржаја.

Кључне речи: Основна теорија музике, уџбеник, дидактичко-методичка апаратура, настава

Petar Ilić

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

Boško Milovanović

Teacher's Training Faculty in Prizren-Leposavić,
University of Priština-Kosovska Mitrovica

Aleksandar Popadić

Music School "Stevan Mokranjac" Kraljevo

THE LEGACY OF THE DIDACTIC AND METHODOLOGICAL CONTENT FOR THE BOOKS OF MUSIC EDUCATION

Through a comparative assessment of the didactic and methodological apparatus in the music education books we introduce a critical thinking concept. The research relates to a historical period when the elementary music theory books had started to appear. *The Basic Theory of Music* book (1940), written by Miloje Milojevic and the book of the same title written by Marko Tajcevic (1976), we're used as examples. We selected these, among other works, because the Miloje Milojevic book, despite its valuable historical legacy, isn't being utilized for education actively any longer, while the Marko Tajcevic book can still be found within a contemporary education plan for elementary and high school in Serbia. The standards and added values of a modern day education book require high expectations from a didactic and methodological apparatus of general goals of education. Contemporary education books have introduced additional values and

haven't deserted the traditional ones. We try to give adequate answers to the questions related to these added values of a proper education books and their advantages as tools in our time of technology. The education book that has been utilized for many decades now has to be properly designed both from the content and the didactic and methodological sides. We will be employing the Comparative Content Analysis methodological approach.

Keywords: elementary music theory, education book, didactic and methodological apparatus, teaching

Горан Јанићијевић

Православни центар за младе, Св. Петар Сарајевски,
Источно Ново Сарајево, dgjanicijevic@gmail.com

МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ ПИТАЊА ТРАДИЦИЈЕ У ОКВИРИМА ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ НА ОСНОВУ ЕФЕКТА И ИСКУСТАВА ИЗ ОБЛАСТИ НЕФОРМАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА

На основу искустава из области неформалног образовања, кроз креативне радионице на тему касноантичке и средњовековне уметничке традиције, истражена је могућност образовног потенцијала метода сликања према оригиналним узорима и техникама. Циљеви су формулисани на основу идеје да *креативни приступ* утиче на *повећање интересовања* и за *теоријско исцртавање* и *сјештавање знања* из ове области. „Креативно памћење” представља синтагму помоћу које се може дефинисати описани приступ предмету.

Кључне речи: Неформално образовање, креативна радионица, зидно сликарство, стари уметнички занати, креативно памћење.

Горан Јанићијевић

Orthodox Christian Youth, Center St. Petar Sarajevski,
East New Sarajevo

METHODOLOGICAL ASPECTS OF TRADITION ISSUES WITHIN THE FRAMEWORK OF VISUAL CULTURE BASED ON THE EFFECTS AND EXPERIENCES OF NON-FORMAL EDUCATION

Based on the experience in the field of non-formal education and through creative workshops on late antique and medieval art tradition, the educational potential of an imaging method according to original models and techniques has been explored. The objectives were formulated based on the idea that the creative approach affects the increase of interest for theoretical research and acquisition of knowledge in this field. *The Creative memory* represents a syntagm that can be used to define the approach to the problem previously mentioned.

Keywords: Non-formal education, creative workshops, mural painting, traditional crafts, creative memory

Билјана Јовановић Илић

Ministarstvo zaštite životne sredine,
biljana.j.ilic@gmail.com

AUTENTIČNOST PROSTORA PAMĆENJA

Kulturno pamćenje je krucijalni termin za funkcionalne okvire kao što je stvaranje tradicije ili odnos prema prošlosti, sadašnjosti, budućnosti i uobličavanje političkog, nacionalnog, umetničkog identiteta. Karakteriše ga rekonstruktivnost prostora pamćenja, što znači da ni u jednom obliku pamćenja, prošlost ne uspeva da se sačuva kao takva, već od nje ostaje ono što društvo u određenoj epohi može da rekonstruiše u skladu sa svojim integrativnim eksternim i internim pristupom. Koordinacija i afirmacija prostora pamćenja u umetničkom diskursu pretpostavlja individualni i kolektivni aspekt afirmacije nezaboravljenih, zaboravljenih, izbrisanih,

vizuelno rekonstruisanih ili ponovo afirmisanih prostora pamćenja. Slikarstvo, muzika, književnost, narativna epika doživljaja, etički kodeks, igra, antropologija, vizuelni umetnički pristupi, sociologija, psihologija, istorijski narativ, digitalni diskurs aktuelene stvarnosti, su izraz umetničkog i humanističkog dometa, poruke jednog vremena. Sa stanovišta savremene perspektive disperzivno bogatstvo se imanentno odražava i na tlu mnoštva stratifikacija Balkana, posebno onih koje su se konstituisale u svetu pravoslavlja i islama i koje su u njih duboko inkorporirane. Zato ove „balkanske” stratifikacije vekovima svedoče o uzajamnoj koegzistenciji i neminovnim pokušajima tolerancije različitih kultura. Umetnost kao prostor pamćenja je sprega vrednosti kulturnih i prirodnih, čovekovo duhovno, intelektualno, ideološko, estetsko, ekonomsko, svekoliko urojanje u sopstvenu i autohtonu imanentnost prirode, socijalnog korpusa. Zato autentičnost jedinstvenih arhetipskih varijanti naroda ovih prostora sintetizuje očuvanje predeonih vrednosti kulture afirmišući umetnički pristup kao sinkretički, održivi koncept očuvanja predeonog nasleđa.

Gljučne reči: umetnički diskurs, kultura pamćenja, disperzivno bogatstvo, globalizacija, ljudska prava

Biljana Jovanović Ilić

Ministry for Environmental Protection

AUTHENTICITY OF SPACE OF MEMORY

Cultural memory is a crucial term for functional frameworks, such as the creation of a tradition or relation to the past, present, future and the shaping of a political, national or artistic identity. The ability to reconstruct the spaces of memory characterize it, which means that past cannot be preserved as such in any other form of memory. Rather, it remains in a form that society in particular period can reconstruct in accordance with its integrative external and internal approach. Coordination and affirmation of the space of memory in artistic discourse, presupposes individual and collective aspect of affirmation of unforgotten, forgotten, deleted, visually reconstructed or re-affirmed spaces of memory. Painting, music, literature, narrative epic of experience, code of ethics, play, anthropology, visual artistic approaches,

sociology, psychology, historical narrative, digital discourse of actual reality, are all expressions of artistic and humanistic realm, messages from a certain time. From a modern perspective, dispersal wealth is also immanent in the very grounds of the Balkans stratification; this particularly refers to those constituted in the world of Orthodoxy and Islam, and is deeply embedded in them. That is why these “Balkan” stratifications have testified for centuries the mutual co-existence and inevitable attempts of tolerance between different cultures. Art, as a space of memory, is a combination of cultural and natural, human, spiritual, intellectual, ideological, aesthetic, economic values, overall immersing in their own and indigenous immanence of nature, social corpus. That is why the authenticity of the unique archetype variants of the peoples of this region, synthesizes the preservation of the landscape values of culture, affirming the artistic approach as a syncretic, sustainable concept of preserving the landscape heritage.

Keywords: artistic discourse, culture of memory, disperse wealth, globalization, human rights

Milena Jokanović

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, grnjatovic.milena@gmail.com

UMETNIČKI PRISTUPI U OČUVANJU JUGOSLOVENSKOG NASLEĐA

Obuhvatajući različite savremene umetničke prakse koje se oslanjaju na nasleđe socijalističke Jugoslavije, u ovom radu istraživaćemo kako umetnost postaje svojevrstan prostor pamćenja jednog perioda, ali i polje interpretacije i pokretanja diskusije. Stoga, u radu ćemo se baviti kako primerima umetnika-kolekcionara koji sakupljaju predmete nastale u doba socijalističke Jugoslavije i od njih kreiraju asambleže, instalacije i čak lične muzeje, tako i onih koji ovo nasleđe kritički tumače u svojim delima uzimajući ulogu istraživača, ili umetnika koji aktivistički pristupa disonantnom nasleđu ovog perioda. Zaključićemo najzad da je umetnost neretko jedan od retkih okvira kroz koji i negirana, potisnuta sećanja postaju vidljiva.

Gljučne reči: savremena umetnost, nasleđe, socijalistička Jugoslavija, pamćenje

Milena Jokanović

Faculty of Philosophy University of Belgrade

ARTISTIC APPROACHES TO THE PRESERVATION OF YUGOSLAV HERITAGE

Referring to different examples of contemporary art practices, which are based on the Socialist Yugoslav heritage, our aim in this paper is to research how the art becomes a particular space of memory, as well as the field of interpretation and initiation of discussion. Therefore, we concentrate on the examples of artists who collect objects produced during the Yugoslav Socialist period and create assemblages, installations and even personal museums. Likewise, we also refer to those who observe this heritage critically taking the roll of a researcher in their works, or artists who decided to approach the dissonant heritage of this period as activists. Finally, we conclude that art is oftenly a frame that makes all those neglected and suppressed memories become visible.

Keywords: contemporary art, heritage, Socialist Yugoslavia, memory

Nikolaos Katsoulotos

University of West Attica, Greece, nikolaos.katsoulotos@gmail.com

CINEMAGRAPH — A NEW VISUAL MEDIUM

The following text attempts to define a new word in order to explain the repetitive motion found in the cinemagraph's visual medium. Cinemagraph is the mixing of static photography with a video element, in such a way that the motion seems to be 'happening' continuously, in the present, in the past and in the future. The cinemagraph's name may refer to cinema and photography, but its "vitality" is clearly rooted in animation. The cinemagraph is just that: a photo with life. This "vitality" is attributed to the element of perpetual repetitive motion, the loop. Loupe is a repetitive video shot. Animation teaches us how exactly this perpetual motion of an element is achieved through the theory of motion. In practice, a cycle of motion is that

repetitive motion that starts at a point A and returns after certain frames (the number of which is determined by the type of motion) at exactly the same point. A moving element deletes a path and ends up where it started, but with the same path. The movement of the element is the sequence of images showing the position of the element in space. In order for a movement to be directed, there must be at least three drawings or otherwise three positions of an element in space. The set of frames of a moving element or object, and which with proper processing creates a (even seemingly) perfect motion cycle, is called Absoloop. The defining feature of the absoloop is that it gives the feeling of a live moment frozen in time. Absoloop also differs from the animation cycle in a key element characterized by the following paradox: the sense of perpetually frozen motion. Practically, this means that repetition of the cycle should not be felt with the naked eye. Therefore, it must seem that the movement is "happening" in real time, forever. Three categories of motion can create a perpetual loop, and thus three forms of absoloop: rotary, oscillatory and random reset (where motion is repeated indefinitely).

Keywords: cinemagraph, perpetual motion, video, live photography

Марија Кнежевић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица, mrj_radojevic@yahoo.com

ГЛАСОВНО МОДЕЛИРАЊЕ ГОВОРНОГ ХОРА У ЕПСКОЈ НАРОДНОЈ ПЕСМИ СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

Уметничко истраживање гласовних комбинација говорног хора у интерпретацији народне епске песме „Смрт мајке Југовића” почива на практичном искуству у интерпретацији стиха. Методом рекреирања звучне структуре стиха на говорно певање, промену гласовних група, мултициплирање појединачних гласова, а помоћу традиционалног облика музичке полифоније — имитације, као и смене групног и солистичког у ритму и темпу говора, овде подразумева да се уз специфична изражајна средства, динамичке промене и ефекат гласа дође до освешћивања прикривеног садржаја стиха како би емотивни

садржај имао примат. Циљ рада јесте да се звучним манифестацијама аудитивна перцепција постави у равноправан положај са визуелном, те да се до стилизованог говора дође динамичким и ритмичким променама гласа. Педагошки циљ је да развијањем овог истраживања у будућности и добијеним резултатима у раду са студентима освестимо извођење емотивног набоја који нуди стих или било који други текст.

Кључне речи: глас, говорни хор, стих, *Смрт мајке Јуџовића*

Marija Knežević

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan–Kosovska Mitrovica

VOICE MODELLING OF THE SPEECH CHOIR IN THE EPIC FOLK SONG *THE DEATH OF THE JUGOVIĆ MOTHER*

Artistic exploration of voice combinations of the speech choir in the interpretation of the folk epic song “The Death of the Jugović Mother” is based on the practical experience in verse interpretation. The method of recreating the sound structure of verse into speech singing, a change in voice groups, multiplication of individual voices, with the help of traditional form of musical polyphony – imitation, as well as the change of group and solo speech in rhythm and tempo, assumes here that with specific expressive tools, dynamic change and voice effect, the concealed content of the verse becomes revealed so that the emotional content would have the primacy. The aim of this paper is to put auditory perception in line with visual perception by way of sound manifestations, and thus to reach stylistic speech with the help of dynamic and rhythmical voice changes. With the development of this research in future and the results gained in working with students, the pedagogical aim is to reveal the performance of the emotional charge offered by a verse or any other text.

Key words: voice, speech choir, verse, “The Death of Jugović Mother”

Aleksandar Kontić

Visoka škola likovnih i primenjenih umetnosti Beograd
akonti@vektor.net

O UMETNOSTI KAO PSIHOTERAPIJI

S početka 21. veka, umetnost je utvrdila svoje mesto u sasvim novom kontekstu: više nije predstavljala samo objekat koji nudi estetsko zadovoljstvo, već mnogo više: kontakt sa umetnošću, pasivan ili aktivan, koji ima pozitivan efekat po mentalno zdravlje. Ova utvrđena činjenica je odgovor za pojavljivanje raznih psihoterapijskih modaliteta poput art terapije, ili muzikoterapije. S druge strane, ovaj aspekt umetnosti — njeno delovanje na mentalno zdravlje — nije značajnije zastupljeno u kurikulumima visokih škola. Rad ima za cilj da skrene pažnju na pojedine aspekte umetnosti, osobito moderne, koja se može interpretirati kao vizuelna, odnosno muzička reprezentaciji vrednosti, anksioznosti, doživljava sveta umetnika i njegovog vremena. U slučaju vrhunske umetnosti, kreativni umetnik bi išao i dalje: nagoveštavao bi, sopstvenom introspektivnom intuicijom, „oblik stvari koje dolaze”. Radi ilustracije ovih postavki, korsite se radovi Edvarda Munka, koji referiraju na aspekte teskobe, konflikta između čovekove potrebe za intimom, istovremeno sa strahom od nje. U kontekstu muzike, koriste se primeri koji se mogu interpretirati u kontekstu najdubljih teskoba savremenog čoveka, straha od fragmentacije, doživljava praznine i odsustva smisla.

Ključne reči: umetnost, psihoterapija, edukacija, nastava

Aleksandar Kontić

College of Fine and Applied Arts Belgrade

ABOUT ART AS PSYCHOTHERAPY

Since the beginning of 21. Century, arts and music paved the way towards surprisingly new domain: they were no longer viewed solely as the objects capable to provoke aesthetic pleasure, but much more. Contact with arts and music, in a passive as well as active way, proved its effect on mental health. The development of psychotherapy modalities followed (Art therapy, Music

therapy, etc.). However, those highly important innovations are not frequently present in the curricula for students of arts and music. The presentation focuses on those aspects of arts and music, particularly contemporary that may be interpreted as visual/musical representation of values and anxieties of the modern human beings. In general, artist's experience of his inner and outer world. In the case of artistic genius, their introspective intuition would go even further, toward the prediction of "the shape of things that are yet to come". The works of Edward Munch were used for the purposes of this presentation, referring to the aspects of anxieties, conflicts between the need for intimacy and at the same time, the fear of it. In the context of music, examples that may be interpreted as the externalization of the deepest fears of modern man: of being fragmented, or faced with the experience of emptiness and lack of sense of meaning.

Keywords: arts, music, psychotherapy, education

Весна Краварушић

Академија васпитачко-медицинских струковних студија
Крушевац, одсек Алексинац, vesna.kljajic@gmail.com

ЕСТЕТСКО ВАСПИТАЊЕ У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Програмом предшколског васпитања и образовања, дете се сагледава као јединствено, целовито биће, компетентно и богато потенцијалима који се реализују учењем кроз дечију и васпитно-образовну игру активном партиципацијом детета, омогућавајући му позицију у социјалној средини. Имплицитно, естетско васпитање је прожимајући и интегришући сегмент целокупног васпитно-образовног рада у предшколској установи. Стандардима којима се регулишу компетенције васпитача за непосредан рад са децом истакнути су индикатори који се односе на умења васпитача, директно везана за естетско васпитање, као што су: развијање програма ослоњеног на разноврсне изворе садржаја: аутентична искуства деце, различите животне ситуације, културу, науку, уметност, технологију, екологију, спорт и др.; обезбеђивање погодне материјалне средине која подржава различите начине изражавања деце

и учешће у културном стваралаштву кроз активности, догађаје и локалне пројекте; приближавање деци локалног, националног и културног наслеђа човечанства. Предусловима за овако замишљену праксу, предшколско васпитање одговара на постављене циљеве образовања и васпитања, естетске конкретизујући кроз организован, систематичан, планиран и програмиран процес, посредством свакодневног живота, природе и уметности. Нема званичних података о евалуацији до прошле године важећих Општих основа предшколског програма, тако ни о исходима (естетског) васпитања. Стандарди компетенција васпитача су новодонесени акт и тек се очекују евалуације постигнућа. Досадашња предшколска пракса је под доминацијом традиционалних приступа рада са децом предшколског узраста, а пред васпитача су постављени захтеви који га стављају у ранг мултивалентног експерта. Питање усклађености научних сазнања, нормативне регулативе предшколског васпитања и реалне праксе остаје отворено. Унапређивање у области естетског васпитања се може претпоставити препорукама садржаја из сфера уметности, диверсификацијом програма стручног усавршавања темама из уметности и методичким усавршавањем васпитача, у правцу примене истраживачких и проблемских приступа, уз обогаћивање доступних средстава и материјала.

Кључне речи: естетско васпитање, дете, компетенције васпитача, стандарди, васпитно-образовни рад

Vesna Kravarušić

Academy of Educational and Medical Vocational Studies Kruševac,
Section Aleksinac

AESTHETIC EDUCATION IN PRE-SCHOOL

Through the pre-school educational program, the child is perceived as a unique, whole being, competent and in possession of different potentials that can be realized through children and educational play by active participation of the child, enabling him or her to become a member of society. Implicitly, aesthetic education is a pervasive and integrative segment of the educational work in a pre-school institution. The standards governing the

competencies of a pre-school teacher for immediate work with children, are used as a highlight indicators of the educator's skills directly related to aesthetic education, such as: developing a program based on diverse sources of content; authentic experiences of children, different life situations, culture, science, art, technology, ecology, sports, etc.; providing a suitable material environment that supports different ways of childrens' expression and participating in cultural creativity through activities, events and local projects; bringing children closer to the local, national and cultural heritage of humanity. Prerequisites for the pre-school education respond to the education and up-bringing set of goals, aesthetically concretized through an organized, systematic, planned and programmed process, through daily life, nature and art. There has not been any official data on the evaluation until last year of the valid General Fundamentals of Pre-school Programs, nor on the outcomes of (aesthetic) education. A pre-school teacher competence standards are a newly adopted act and evaluations of achievement are yet to be expected. Previous pre-school practice has been dominated by traditional approaches of working with pre-school children, and pre-school teacher is burdened with requirements that place him/her in the rank of multivalent expert. The question of compatibility of scientific knowledge, normative regulation of pre-school education and real practice remains open. Advancement in the field of aesthetic education can be presumed through recommendations of content in the field of art, diversification of programs for professional development in arts and methodological training of a pre-school teacher, towards the application of research and problem approaching, with the enrichment of available resources and materials.

Keywords: aesthetic education, child, pre-school teacher competencies, standards, educational work

Borjanka Ljumović

Fakultet umetnosti Univerziteta u Prištini, Zvečan-Kosovska Mitrovica
borjankaljumovic@gmail.com

UTICAJ STVARALAŠTVA EDVARDA MUNKA NA FILM *KRICI I ŠAPUTANJA* INGMARA BERGMANA

Tema razmatra uticaj slikara Edvarda Munka (1863–1944) na filmskog reditelja Ingmara Bergmana (1918–2007), koji u svom filmu *Krici i šaputanja* (*Viskningar och rop*) na suptilan način „ugrađuje” slike jednog od najznačajnijih slikara ekspresionizma. Taj uticaj je najvidljiviji kroz slike: *Crveno i belo*, *Kraj odra*, *Devojke na mostu*, *Krik* i *Bolesno dete*. Rad se, pre svega, bazira na analizi pomenutih slika, kao i tumačenju kadrova iz filma u koje su ove slike „utkane”, da bi se samim slikama dala još neka konotacija, tumačenje i još jedan pogled na njih. Teme koje su zaokupljale Munka u fazi njegovog rada pod nazivom *Friz života* (kada su nastale slike *Krik*, *Bolesno dete*, *Smrt u bolesničkoj sobi*) se mogu dovesti u vezu s temama Bergmanovog filma, tako da se, istraživanjem Munka, istovremeno istražuje i Bergman i obrnuto, jer umetnosti i jednog i drugog stvaraoca u sebi nose melanholiju, duboku ljudsku patnju, gubitak, snažna osećanja ljubavi, usamljenosti, ljudske prolaznosti, hladnoće i strasti, otuđenosti i žudnje za pripadanjem, neostvarenosti, ali i krika za životom. Rad se oslanja i na Eugena Finka i njegovu knjigu *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja* u kojoj se filozof bavio i temom smrti i ljudskim životom kao tzv. *pozornicom smrti*.

Ključne reči: Edvard Munk, Ingmar Bergman, *Krici i šaputanja*, Eugen Fink, film, slikarstvo

Borjanka Ljumović

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

THE IMPACT OF EDWARD MUNK'S CREATIVITY ON INGMAR BERGMAN'S *SCREAMS AND WHISPERS*

The theme of this work is the influence of painter Edvard Munch (1863–1944) on a film director Ingmar Bergman (1918–2007), who subtly “embeds” pictures of one of the most significant painter of expressionism in his movie

Cries and Whispers (Viskningar och rop). That influence is most vivid through the paintings: *Red and white*, *By the deathbed*, *Girls on the Bridge*, *Scream* and *The Sick Child*. This paper is based on the analysis of the mentioned paintings, as well as on interpretation of the movie frames, which “include” these paintings, in order to find another connotation, interpretation and different view on them. Themes which preoccupied Munch in the phase of his work known as *The Frieze of Life* (during which paintings *Scream*, *The Sick Child*, *Death in the Sickroom* are made) can be connected with themes of Bergman’s movie. Hence, by researching Munch’s work we research Bergman’s at the same time and vice versa, since art works of both these artists carry melancholy, deep human suffering, loss, strong feelings of love, loneliness, human transience, coldness and passion, alienation and lust for belonging somewhere, failure and scream for life. This work also relies on Eugen Fink and his book *The Basic Phenomena of Human Existence* in which this philosopher deals with the themes of death and human life as the so-called *stage of death*.

Keywords: Edvard Munch, Ingmar Bergman, *Cries and whispers*, Eugen Fink, movie, painting

Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, suzana@ief.hr

RITUAL I IZVEDBA SKULPTURALNOGA PERFORMANSA

U kontekstu žanra skulpturalnoga performansa interpretiram četiri performansa samo/zazidavanja multimedijalnoga umjetnika Vica Tomasovića, skulpturalni performans *Radilište 101* (2019) Tajči Čekade kao i koncept skulpturalnoga performansa multimedijalne umjetnice Nine Kamenjarin. Što se tiče spomenute serije Vice Tomasovića, riječ je o ciklusu performansa – *Pokora – Vatra* (2015), *Pokora – Zemlja* (2015), *Pokora – Voda* (2016) i *Pokora – Zrak* (2018) u kojima umjetnik koristi kršćansku duhovnu tehnologiju u cilju pomirenja preko žrtve. Naime, u performansima umjetnik preuzima ulogu ili funkciju predstavnika jedne grupe i kao takav zazidava samoga sebe u arhitektonsku cjelinu koja predstavlja drugu

grupu ili zajednicu. Publika pritom vidi samo proces u kojem se ciglama umjetnik odjeljuje od njih i postaje jedno s okruženjem u kojem se nalaze. Umjetnikovim riječima: „Time se poništavam, tj. ugrađujem dio njih u prostor koji je opterećen njihovim naslijeđem. Do sada sam se zazidao u četiri povijesne građevine što sam povezao s četiri elementa i simbolikom ta četiri osnovna elementa koje smo na Zapadu koristili da bi opisali strukturu Svemira, a ideja mi je napraviti virtualno peto zazidavanje, Kvintesenciju kao video instalaciju”. Navedenu ću izvedbu samozazidavanja interpretirati u kontekstu razgovora s umjetnikom (Tomasović 2019) kao i prežicima pretkršćanskog običaja prinošenja žrtve koja je trebala doprinijeti trajnosti poduzete gradnje i ukupnom blagostanju njenih ukućana (usp. Milošević 2015).

Ključne riječi: ritual, skulpturalni performans, samozazidavanje

Suzana Marjanić

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

THE RITUAL AND PERFORMANCE OF SCULPTURAL PERFORMANCE ART

In the context of the genre of sculptural performance, I interpret the four performances of self-/immurement by multimedia artist Vice Tomasović, the sculptural performance *Radilište 101* (*Work Site 101*, 2019) by Tajči Čekada, and the concept of sculptural performance by multimedia artist Nina Kamenjarin. As regards the aforementioned series by Vice Tomasović, it is a cycle of performances: *Penitence – Fire* (2015), *Penitence – Earth* (2015), *Penitence – Water* (2016) and *Penitence – Air* (2016), in which the artist uses Christian spiritual technology that aims at appeasement through sacrifice. Specifically, in his performances the artist assumes the role or function of a group’s representative and, as such, immures himself in the architectural unit representing another group or community. Thereby the audience sees only the process in which the artist separates himself from them with bricks, and becomes one with the environment in which they are situated. To quote the artist himself: “Thereby I cancel myself, i.e. incorporate part of them into a space laden with their legacy. I have hitherto immured myself

in four historical edifices, which I connected with four elements and the symbolism of the four basic elements, which we used in the West to describe the structure of the Universe, and I plan to make a virtual fifth immurement, Quintessence, as a video installation". I shall interpret the aforementioned performance of self-immurement in the context of the interview with the artist (Tomasović 2019), as well as the remnants of the pagan custom of oblation, which was supposed to contribute to the durability of construction and the overall prosperity of household members (cf. Milošević 2015).

Keywords: ritual, sculptural performance art, self-immurement

Јово Медојевић

Природно-математички факултет

Универзитета у Приштини-Косовска Митровица,

Одсек за географију, jovomedojevic@gmail.com

Саша Милосављевић

Природно-математички факултет

Универзитета у Приштини-Косовска Митровица,

Одсек за географију

КУЛТУРНО-ГЕОГРАФСKE ДЕТЕРМИНАНТЕ УНИШТЕНИХ, СПАЉЕНИХ И ДЕМОЛИРАНИХ ЦРКАВА И МАНАСТИРА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ОД 1999. ДО 2019. ГОДИНЕ

Српска православна црква кроз читаво своје духовно, историјско и културно трајање на Косову и Метохији дели судбину Српског народа. У последње две деценије (1999. до 2019. године) сведоци смо, да је истовремено са прогоном православног Српског становништва са Косова и Метохије, извршено и уништавање његовог културног наслеђа. Циљ овог рада је да са културно-географског аспекта сагледа и опише све уништене, спаљене и демолиране цркве и манастире над којима је извршена девастација од 1999. до 2019. године. Такође, циљ рада је и да користећи се савременим ГПС (Глобално Позиционим Системом)

изврши Географско убицање свих насељених места у којима се налази 110 црква и манастира са њиховим тачним позицијама: надморском висином, географском ширином и дужином.

Кључне речи: Косово и Метохија, цркве, манастири, девастација

Јово Медојевић

Faculty of Mathematics and Natural Sciences

University of Priština-Kosovska Mitrovica,

Department of Geography

Саша Милосављевић

Faculty of Mathematics and Natural Sciences

University of Priština-Kosovska Mitrovica,

Department of Geography

CULTURAL-GEOGRAPHICAL DETERMINANTS OF DESTROYED, BURNED AND DEMOLISHED CHURCHES AND MONASTERIES IN KOSOVO AND METOHİJA FROM 1999 TO 2019

The Serbian orthodox church shares the destiny of the Serbian people in Kosovo and Metohija. In the last two decades (1999 to 2019), we have witnessed the destruction of its cultural heritage. The aim of this paper is to describe all the destroyed, burned and demolished Serbian orthodox churches and monasteries, from the cultural-geographical perspective of the devastation that has been in progress ever since the 1999 until nowadays. In addition, the aim of this paper is to use the modern GPS (Global Positioning System) in order to register the geographic positioning of all the settlements including 110 churches and monasteries, with their exact positions: altitude, latitude and longitude.

Keywords: Kosovo and Metohija, churches, monasteries, devastation

Тијана Милентијевић

Економско-трговинска школа, Косовска Митровица
tijanamilosevic21@gmail.com

Јелена Јевтић

Основна школа „Шарски одред” Севце, општина Штрпце

ЛАЗАРИЧКЕ ПЕСМЕ СИРИНИЋКЕ ЖУПЕ У ОСНОВНОМ И СРЕДЊЕМ ОБРАЗОВАЊУ

Приликом проучавања народне књижевности у основној и средњој школи, задатак наставника је да ученицима укаже на чињеницу да она не замире у тренутку бележења, већ да наставља свој живот у оквирима традиције, фолклора и обичаја. За разумевање поетике народне књижевности потребно је активно укључити ученике у свет традиције и обичаја, који су, неки делимично, а неки потпуно очувани у народу, а те могућности пружа савремени приступ настави, односно пројектна настава. У овом раду бавићемо се прегледом очуваности лазаричких песама и обележавања Лазареве суботе у Сиринићкој жупи, у циљу развијања свести о значају културне традиције. Представићемо резултате до којих су ученици дошли као истраживачи на терену, активним бележењем песама и прикупљањем фотографија за реализацију пројекта *Лазарева субота у Сиринићкој жупи*. Спајањем традиционалног са модерним приступом истраживања, допринеће да ученици народну књижевност не доживљавају као апстрактну и далеку, што је често и случај, као и ширењу свести о очувању националног идентитета чувањем фолклорних обичаја.

Кључне речи: традиција, обичај, лазаричке песме, пројектна настава

Tijana Milentijević

Economic and Trade School, Kosovska Mitrovica

Jelena Jevtić

Primary School “Šara’s detachment” Sevce, Municipality of Štrpce

SIRINIC PARISH LAZARUS SONGS IN PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

When studying folk literature at the primary and the secondary level, it is the teacher’s duty to point out to students that it does not fade out (disappear) immediately after it has been recorded but continues to live within the framework of tradition, folklore and customs. In order to understand the poetics of folk literature, it is necessary to involve the students with the world of tradition and customs, some of which are partially preserved and some fully preserved among the people. These opportunities are provided through a modern approach to teaching, i. e. project teaching. In this paper, we will review the conversation of Lazarus songs and the observance of Lazarus Sabbath in Sirinicka zupa. We will present the results obtained by the students as researchers in the field, who recorded songs and collected photographs for the implementation of the *Lazarus Sabbath project at Sirinicka zupa*. Combining the traditional with the modern approach to research will help to prevent students from experiencing folk literature as abstract and distant, which is often the case, as well as spread awareness about the importance of preservation of folklore customs.

Keywords: tradition, customs, Lazarus songs, project teaching

Небојша Милићевић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу,
Департаман за психологију, nebojsa.milicevic@filfak.ni.ac.rs

Ана Јованчевић, докторанд

ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ И ИСПИТИВАЊЕ ГЕНЕЗЕ УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА¹

Иако је стваралачки процес још увек велика тајна, многи аутори су се одважили да овај чин подвргну научном истраживању. Један од начина је директно или индиректно посматрање уметника при раду. Пример је документарни филм *Мистерија Пикасо* редитеља Анри Жорж Клузоа. Начин за који смо се ми определили је истраживање преко субјективних процена естетског доживљаја појединих фаза у генези уметничког дела. На примеру Пикасових припремних скица за Гернику извршена је анализа генезе њених детаља (главе бика, главе коња и жене) у светлу Огњеновићеве теорије естетског одлучивања са три нивоа и Мартиндејлове теорије естетске еволуције. На основу процена 30 студената на скалама семантичког диференцијала испитан је тренд естетских модуса током различитих фаза у настајању ове зидне слике. Да ли стваралачки процес, као и естетска одлука, пролази сличан пут од операција Х нивоа са карактеристикама хармоније, добре форме, једноставности и симетрије, преко операција Р нивоа које карактерише украшавање, богатство детаља, редуванса, па све до најдубљег и најтајанственијег Д нивоа који је садржан у коначном уметничком делу? На примеру детаља бикове главе хипотезе су углавном потврђене. Нађени су статистички значајни трендови у естетским проценама склада (Х), украшености (Р), дистантности (Д) и ароусал потенцијала (АП) током појединих фаза. Ипак, треба бити опрезан. Математички модели ће тешко икада моћи у потпуности да опишу сложен процес настајања уметничког дела који није тако једноставан и не мора увек

¹ Рад је настао у оквиру интерног пројекта: *Примењена психологија у функцији квалитета живота појединца у заједници*. Филозофски факултет Универзитета у Нишу, број ННВ 183/1-16-9-01 од 28.06.2018. *Рад је настао у оквиру активности стипендисте пројекта 179002 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

да следи праволинијски пут у складу са теоријским предвиђањима. На крају се може закључити да, и поред сложености креативног процеса, добијени резултати, ипак пружају наду у могућност осветљавања путање којом се уметников ум кретао.

Кључне речи: естетски доживљај, генезе уметничког дела

Nebojša Milićević

Faculty of Philosophy University of Niš, Department of Psychology
nebojsa.milicevic@filfak.ni.ac.rs

Ana Jovančević, doctoral candidate

AESTHETIC EXPERIENCE AND EXAMINATION OF THE GENESIS OF THE PIECE OF ART²

Although the creative process is still a big secret, many authors have ventured to subject this act to the scientific inquiry. One way to do this is to observe the artist directly or indirectly while working. An example is the documentary film *The Mystery of Picasso* by director Henri-Georges Clouzot. The way we set out to research this phenomenon is through subjective assessments of the aesthetic experience of particular stages in the genesis of a piece of art. On the example of Picasso's preparatory sketches for Gernika, the genesis of her details (head of a bull, horse head, and a woman) was analyzed in the light of Ognjenović's three-level theory of aesthetic decision-making and Martindale's theory of aesthetic evolution. The trend of aesthetic modes during different stages of the emergence of this painting was examined on the basis of the estimates by 30 students on the semantic differential scales. Does the creative process, as well as the aesthetic decision, follow a similar path from H-level operations with features of harmony, good form, simplicity and symmetry, to R-level operations characterized by decoration,

² The paper was developed within internal project: Applied psychology in the function of the quality of life of the individual within the community. Faculty of Philosophy, University of Niš, number NNB 183/1-16-9-01 from 28.06.2018. *The paper was developed as part of the activity of scholarship holder within the project 179002 finances by the Ministry of education, science and technological development of the Republic of Serbia.

richness of detail, redoubt, to the deepest and most mysterious D level that is contained in the final artwork? On the example of the bull's head, the hypotheses were mainly confirmed. Significant trends were found in aesthetic assessments of harmony (H), redundancy (R), distance (D), and arousal potential (AP) during each phase. Still, one has to be careful. Mathematical models will hardly ever be able to fully describe the complex process of making a work of art that is not so simple and does not always have to follow a straight line, or to be in line with theoretical predictions. Finally, it is possible to conclude that, despite the complexity of the creative process, the results obtained still give hope that the path along which the artist's mind moves can be illuminated by science.

Keywords: aesthetic experience, genesis of a work of art

Маријана Момчиловић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
momcilovic.marijana@gmail.com

МОГУЋНОСТИ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У НАСТАВИ³

Напредак у проучавању вештачке интелигенције отвара нове могућности и изазове за подучавање и учење. Вештачка интелигенција се односи на интелигентно понашање машина, за разлику од интелигенције коју приказују људска бића и подразумева способност система да правилно интерпретира спољне податке, да учи из таквих података и да их користи за постизање одређених циљева и задатака кроз флексибилно прилагођавање. Вештачка интелигенција у образовању захтева интердисциплинарни приступ у проучавању. Будући да говоримо о дисциплини која тек треба да нађе своју практичну примену у нашем региону, детаљније ћемо говорити о могућностима које нам вештачка интелигенција пружа у настави. Вештачка интелигенција примењена је у образовању у интелигентним системима који омогућавају персонализовано учење, развој вештина, саморегулисано учење,

³ Рад је настао у оквиру пројекта *Квалитет образовног система Србије у европској перспективи (КОССЕП)*, 179010, који је финансиран од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

оцењивање ученика током процеса учења, учење на даљину, већу интеракцију и помоћ ученицима у домаћим задацима, идентификовање досаде и недостатка пажње ученика, олакшано учење за ученике са посебним потребама, указивање наставницима на ученике који имају потешкоће са учењем, изbacивање претешког садржаја и садржаја који не доприноси исходима учења, мање учешће наставника у административним задацима, све већа употреба робота у учионицама. Новине које доноси вештачка интелигенција отварају нове хоризонте за могућности учења и подучавања, али треба имати у виду и ограничења технологије. Прави потенцијал технологије огледа се у проширењу способности наставника. Иновативна настава ће подразумевати да системи у којима је уграђена вештачка интелигенција раде заједно са наставницима како би постигли најбоље образовне праксе.

Кључне речи: вештачка интелигенција, вештачка интелигенција у образовању, интелигентни системи, иновативна настава

Marijana Momčilović

Faculty of Philosophy University of Novi Sad

ARTIFICIAL INTELLIGENCE CAPABILITIES IN TEACHING⁴

The progress in the research of artificial intelligence introduces the new opportunities and challenges for teaching and learning. Artificial intelligence refers to the intelligent behavior of machines, as opposed to the intelligence displayed by human beings, and refers to the ability of the system to interpret correctly the external data, to learn from such data, and to use them to achieve specific goals and tasks through flexible customization. An interdisciplinary approach is necessary for the study of artificial intelligence in education. Since we are talking about a discipline that has yet to find its practical application in our region, we will discuss in more detail the opportunities provided by artificial intelligence in teaching. Artificial intelligence is applied in education in intelligent systems that

⁴ The paper was developed within internal project: *Quality of Serbia's Education System in the European Perspective (KOSSEP)*, 179010, finances by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

enable personalized learning, skill development, self-regulated learning and student's assessment during the learning process, distance learning, higher level of interaction and assistance to students in homework. It can also be successfully used to identify students' boredom and lack of attention, facilitated learning of students with special needs, as well as to indicate to teachers the students who struggle in learning. It can be rather helpful in eliminating difficult content and content that does not contribute to the learning outcomes. It can contribute to less involvement of teachers in the administrative work and the increase use of robots in the classroom. The novelty brought by the artificial intelligence opens the new horizons for learning and teaching opportunities, but we should also keep in mind the technological limitations. The true potential of technology is reflected in the empowerment of teachers. The innovative teaching will purport those systems with embedded artificial intelligence to work together with teachers striving to achieve the best educational practices.

Keywords: artificial intelligence, artificial intelligence in education, intelligent systems, innovative teaching

Нака Никшић

Учитељски факултет Универзитета у Београду,
Наставно одељење Нови Пазар, naniknp@yahoo.com

ПРОБЛЕМИ НАСТАВЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ НА ПОДРУЧЈУ ШКОЛСКЕ УПРАВЕ НОВИ ПАЗАР

Квалитет наставе музичке културе у млађим разредима основне школе условљен је бројним факторима. Пратећи методичку праксу студената Учитељског факултета у школама на подручју Школске управе Нови Пазар увидели смо да је њен квалитет далеко од задовољавајућег. Зато смо, у намери да установимо узрок томе, а са крајњим циљем унапређења наставе музичке културе на овом подручју, приступили емпиријском истраживању на узорку од 100 учитеља са територије Новог Пазара, Сјенице и Тутина. Резултати истраживања показују да учитељи, поред тога што сматрају да поседују задовољавајући ниво музичких и

методичких компетенција, из више разлога не могу да демонстрирају ученицима музичке садржаје, те да нередовно изводе наставу овог предмета. Такође, резултати показују и да педагози, стручни сарадници и екстерне комисије, код највећег броја испитиваних учитеља, никада нису посетили часове музичке културе, те да постоји незадовољство уџбеничким комплетима које користе у настави.

Кључне речи: настава музичке културе, млађи разреди основне школе, учитељи, Школска управа Нови Пазар

Naka Nikšić

Teacher's Training Faculty in Belgrade University of Belgrade,
Teaching Department Novi Pazar

PROBLEMATIC ISSUES REGARDING THE MUSIC EDUCATION PROGRAM FOR YOUNGER ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN IN THE NOVI PAZAR SCHOOL DISTRICT

The quality of the music education classes for younger elementary school children is conditioned by numerous factors. As part of the methodical practice at the Teacher Training College that is carried out in the Novi Pazar school district, we could not help but note that its quality is far from satisfactory. As a result, in an attempt to determine the underlying reasons, and with the ultimate goal of improving music education classes in this district, we carried out an empirical study on a sample of 100 music education teachers from the area of Novi Pazar, Sjenica and Tutin. The research results indicate that, even though they consider that they are in possession of a satisfactory level of musical and methodological competencies, the teachers believe that they cannot demonstrate this content to their students for multiple reasons, and so are not regular in carrying out musical education classes. Furthermore, the results indicate that pedagogists, professional associates and external committees, as indicated by most of the participants, had never attended music education classes, and that, therefore, there is a level of dissatisfaction with the teaching material that is used in class.

Keywords: music education, younger elementary school children, teachers, Novi Pazar school district

Јелена Павличић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица, jelena.pavlicic@art.pr.ac.rs

ПРИНЦИПИ ИЗЛАГАЊА САВРЕМЕНЕ УМЕТНИЧКЕ ПРОДУКЦИЈЕ НА РАЗМЕЂИ НАРАЦИЈЕ И ВИЗУЕЛИЗАЦИЈЕ

У раду ће бити изложени принципи критичке валоризације уметничке вредности пројеката који се презентују на савременим галеријским изложбама са намером да се одмери улога изложбеног говора у том вредновању. У наведеном смислу ћемо успоставити компаративну анализу између реторичког модела музејско-галеријске поставке с једне стране и визуелизације суштине (с)ликовне поруке коју поткрепљују различите антропологије слике. Учинци компаративне анализе додатно раскривају природу музејско-галеријских изложби као „синтагматске равни” на коју су пројектовани уметнички доживљаји и која једина нуди кохерентни „говор о уметности”.

Кључне речи: презентација, наратив, визуелизација, реторика слике, антропологија слике, савремена ликовна продукција

Jelena Pavličić

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

THE PRINCIPLES OF PRESENTING THE CONTEMPORARY ART PRODUCTION EDGING BETWEEN NARRATION AND VISUALIZATION

The principles of critical valorization of artistic value of projects displayed at the contemporary gallery exhibitions will be presented in this paper. The aim is to understand and measure the role of the exhibition in the above-mentioned valorization. Therefore, we will establish a comparative analysis between the *rhetorical* model of museum and gallery settings and visualization substance of the visual message, supported by different anthropology images. The results of comparative analysis further uncover

the nature of museum and gallery exhibitions as “syntagmatic plane”. This plane projects the artistic experience and offers the most coherent “speech about art”.

Keywords: presentation, narration, visualization, image rhetoric, anthropology paintings, contemporary art production

Александра Паладин

Факултет савремених уметности у Београду,
aleksandra.paladin@fsu.edu.rs

МУЗИЧАР 21. БЕКА

Са развојем креативних индустрија значајно је промењен концепт самог уметника. Он се не сагледава само у односу на уметнички израз или стваралачки опус, већ кроз способност да се функционално инволвира у савремено друштво у коме медији, медијске платформе и друштвене мреже моделирају уметничке каријере. Поставља се питање у којој мери студенти уметности поседују компетенције које ће им омогућити да се на почетку своје каријере прилагоде уметничким и тржишним захтевима новог доба, те да препознају нова занимања као моделитет сопствене професионалне оријентације. У том контексту интересантно је сагледати у којој мери завршени студенти уметничких факултета перципирају медије као могући професионални избор. Фокус рада је стављен на студенте музичких уметности и сагледавање њихових компетенција у раду у оквиру медија, конкретно Радио Београда, који са својим потребама и капацитетима представља значајно тржиште за музичаре са факултетском дипломом.

Кључне речи: креативне индустрије, медији, уметници, образовање, компетенције

Aleksandra Paladin

Faculty of Contemporary Arts in Belgrade

THE MUSICIAN OF THE 21ST CENTURY

With the development of creative industries, the concept of the artist has been significantly changed. He is viewed not only in terms of artistic expression or creativity, but through his ability to functionally engage in a modern society, as well. The media, media platforms and social networks are modelling artistic careers. The question is to what extent students of art possess competences, that will enable them to adapt to the artistic and market demands of the new age at the beginning of their careers. Moreover, will they be able to recognize the new professions as models of their own professional orientation? In this context, it will be interesting to see the extent to which graduates of art colleges perceive media as their possible professional choice. The focus of the work is on the students of music arts and their competencies in the work related to media. This particularly refers to Radio Belgrade with its needs and capacities, which represents a significant market for musicians with a university degree.

Keywords: creative industries, media, artists, education, competencies

Vladimir Paunović

Udruženje građana „MillenniumM”, ngomillennium@gmail.com

DOKUMENTARNI FILM KAO METODOLOŠKA ALATKA U KULTURI SEĆANJA

Rad se bavi istraživanjem mogućnosti dokumentarnog TV filma u memorisanju kolektivnog sećanja na osnovu autorove filmske prakse. Predstaviće se metodologija rada dva dugometražna dokumentarna filma — „Kongres zaborava” (Film govori o prvoj političkoj opoziciji režimu Josipa Broza Tita — tzv. „srpskim liberalima”, kroz prizmu sloboda i cenzure, praveći paralelu sa današnjim vremenom u relaciji odnosa prema „šund” kulturi, ali i širem odnosu prema nacionalizmu, decentralizaciji i evropskim

integracijama, lajtmotiv je najveći skup iz oblasti kulture u prošlom veku na ovim prostorima, Kongres kulturne akcije, koji je održan 1971. godine u Kragujevcu.) iz 2017. i ovogodišnji — „Živi zid” (Tema filma je sudbina radnika najveće fabrike automobila na Balkanu, kragujevačke „Zastave”, tokom i posle NATO bombardovanja 1999. godine). Glavno istraživačko pitanje je — kakav je značaj dokumentarnog filma kao kolektora pamćenja u digitalnom dobu? Takođe, rad predstavlja i date filmske primere putem teoretske matrice institucionalnog zaborava (Pol Konerton), u kontekstu njihovih tema, ali i samog istraživačkog postupka koji je korišćen u radu. Autor teži i da predstavi preporuke za istraživače prostora pamćenja na ovim prostorima, kako putem dokumentaristike, tako i u naučnom smislu.

Ključne reči: dokumentarni film, kultura sećanja, institucionalni zaborav

Vladimir Paunović

“Millennium” citizens association

DOCUMENTARY FILM AS A METHODOLOGICAL TOOL IN CULTURE

The paper deals with exploring the possibilities of documentary TV as a way to memorize the collective recollection based on the author’s film practice. The work methodology of two feature documentaries “The Congress of Oblivion” will be presented (The film covers the first political opposition to the regime of Josip Broz Tito - the so-called “Serbian liberals”, through the prism of liberties and censorship, drawing a parallel with the present time in relation to “shund/trash” culture. The broader attitude towards nationalism and decentralization and European integration were also covered. The largest gathering in the field of culture in the last century in this region, was presented as a keynote, the Congress of Cultural Action, held in 1971 in Kragujevac.) from 2017 and this year’s film “Human Shield” (The theme of the film is the fate of workers at the largest car factory in the Balkans, the Kragujevac-based “Zastava”, during and after the 1999. NATO bombing). The main research question is - what is the significance of documentary film as a memory collector in the digital age? In addition,

the paper presents the given film examples through the theoretical matrix of institutional oblivion (Paul Conerton), in the context of their topics, as well as through the research process as used in the paper. The author strives to present recommendations for researchers of memory space in this area, both through documentary and scientific studies.

Keywords: documentary, memory culture, institutional oblivio

Milan Popadić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
milan.popadic@f.bg.ac.rs

DOBA MUZA: UMETNOST I PAMĆENJE PRE MUZEJA

U radu se raspravlja o istorijskim konceptima umetnosti i pamćenja bliskim onome što bismo u savremenom kontekstu nazvali muzealizacijom ili baštinjenjem. Reč je o fenomenima intuitivnog saznanja o vrednostima prošlosti i brige o njima, prisutnim u predmodernom dobu. Osnova teza rada je da su pre razvoja naučne (disciplinarne i akademske) brige o ostacima prošlosti, tu funkciju („intuitivno baštinjenje“) obavljale različite umetničke i memorijske prakse. Ova teza biće ilustrovana izabranim primerima iz književnosti i likovnih umetnosti koji ukazuju na postojanje svesti i brige o onom što je nasleđeno iz prošlosti (Nojev kovčeg kao arhetip zbirke /*Postanje*/, mit o Mnemozini i Muzama kao boginjama pamćenja i nadahnuća, Ahilov štit iz Homerove *Ilijade* kao imago mundi, Simonid kao „otac“ umeća pamćenja, „otkriće pisma“ kao mnemotehnike u Platonovom *Fedru*, Sveti Lavrentije kao prvi „rizničar“, ...). U ovim slučajevima se ne može govoriti o sistematizovanom i organizovanom znanju. To su fenomeni koji prethode kolekcionarskom impulsu i epistemološkim postavkama iz perioda humanizma i renesanse u kojim je zbirka shvaćena kao mikrokosmička slika sveta, a koji će najaviti moderni koncept muzeja. Cilj rada je da se ukaže na prednaučne osnove studija baštine, muzeologije i heritologije, kao segmenta u ukupnom razvoju ideje o baštini.

Ključne reči: umetnost, pamćenje, mnemotehnika, ars memorativa, baština, razvoj muzeološke misli

Milan Popadić

Faculty of Philosophy University of Belgrade

THE AGE OF MUSES: ART AND MEMORY BEFORE THE MUSEUM

The paper discusses the historical concepts of art and memory close to what we would in contemporary context call the *musealization* or *patrimonialisation*. These are the phenomena of intuitive knowledge of the values of the past, which were present in the pre-modern age. The basic thesis is that before the development of scientific (disciplinary and academic) methods in heritage studies, various artistic and memory practices performed this function (“intuitive patrimonialisation”). We will illustrate our thesis with selected examples from literature and the visual arts (Noah’s ark as the archetype of the collection /*Genesis*/, the myth of Mnemosyne and Muses as goddesses of memory and inspiration, Achilles’ shield from Homer’s *Iliad* as imago mundi, Simonides as “father” of the art of memory, “discovery of writing” as mnemotechnics in Plato’s *Phaedrus*, St. Lawrence as the first “treasurer”, ...). Consequently, we cannot speak of a systematic and organized knowledge. These phenomena precede the collector’s impulse and epistemological settings from the Renaissance period. Hence, the collection is understood as a microcosmic image of the world and announces the modern concept of the museum. The aim of the paper is to highlight the pre-scientific foundations of heritage studies, museology and heritology, as a segment in the overall development of the idea of heritage.

Keywords: art, memory, mnemotechnics, ars memorativa, heritage, development of museological thought

Саша Радојчић

Факултет ликовних уметности Универзитета уметности
у Београду, sasa.radojcic@gmail.com

МОДЕРНИЗАЦИЈА КАО ПОВРАТАК СТАРОМ

Аутор испитује начин на који је почетком друге половине прошлог века, у српском сликарству и песништву обнављан модернистички императив иновације. Тој обнови је претходила краткотрајна епизода тзв. социјалистичког реализма. За обнову модернистичког пројекта у српској уметности карактеристично је ослањање на национално (у мањој мери и светско) културно наслеђе са једне стране, и посезање за поступцима и садржајима које су уметници индивидуално већ усвојили у периоду између два светска рата са друге стране. Утолико може да се каже да је ова етапа у развоју српског уметничког модернизма потврдила суштинску повезаност традиције и модерности.

Кључне речи: модерност, традиција, иновација, Петар Лубарда, Милан Коњовић

Saša Radojčić

Faculty of Fine Arts University of Arts in Belgrade

MODERNIZATION AS A RETURN TO THE OLD

The author explores the way in which the modernist imperative of innovation was renewed in Serbian painting and poetry at the beginning of the second half of the last century. This renewal was preceded by a short episode of the so-called socialist realism. The renewal of the modernist project in Serbian art is characterized by its reliance on national (and to a lesser extent, global) cultural heritage on the one hand, and the use of methods and contents that artists have individually adopted in the period between the two world wars on the other. In this way, it can be said that this stage in the development of Serbian artistic modernism confirmed the essential connection between tradition and modernity.

Keywords: modernity, tradition, innovation, Petar Lubarda, Milan Konjović

Сања Ранковић

Факултет музичке уметности Универзитета у Београду
sanjaetno@gmail.com

Мирјана Закић

Факултет музичке уметности Универзитета у Београду
mira.zakic@gmail.com

ЗВУЧНА СЕМАНТИКА У САВРЕМЕНОЈ СВАДБЕНОЈ ПРОЦЕСУАЛНОСТИ СРБА У ГРАЧАНИЦИ

Теренска истраживања музичкофолклорног материјала на простору централног дела Косова и Метохије, вршена у периоду од 2015. до 2017. године, од стране аторки овог рада, потврдила су, између осталог, очуваност значајног броја традиционалних свадбених обредних радњи и садржаног музичког репертоара у актуелној пракси српског становништва на овом простору. Такви увиди јесу резултанта сведочења народних вербалних и музичких исказа, а нарочито партиципативног посматрања свадбеног обреда коме смо присуствовале у Грачаници, 6. септембра 2015. године. Фокусирајући се на наше учествовање у свадбеном ритуалу у Грачаници, као на својеврстан парадигматски облик ове процесуалности на широј (назначеној) територији, указујемо на специфичну одрживост традиционалне свадбене праксе, кроз сагледавање акционалних, темпоралних, локативних, персоналних и музичко-поетских система, у дијахронијској и синхронијској равни. Посебна пажња посвећена је музичкој компоненти свадбеног церемонијала, те анализи песама које су најчешће у функцији музичког граничника свадбеног обредног времена.

Кључне речи: свадбени обред, Грачаница, звучна семантика, анализа и компарација музичко-поетских текстова

Саня Ранкович

Музыкальный факультет Белградский университет

Миряна Закич

Музыкальный факультет Белградский университет

ЗВУКОВАЯ СЕМАНТИКА В СОВРЕМЕННЫХ СЕРБСКИХ СВАДЕБНЫХ ОБРЯДАХ В ГРАЧАНИЦЕ

Полевые исследования музыкально-фольклорных материалов в центральной части Косово и Метохии, проведенные с 2015 по 2017 годы авторами этой работы, подтвердили, среди прочего, сохранение значительного числа традиционных свадебных обрядов и репертуара, содержащихся в современной сербской жизни населения этих областей. Этому свидетельствуют рассказы людей и музыкальный быт и особенно наблюдение за свадебным обрядом в Грачанице, на котором мы присутствовали 6 сентября 2015 года. Сосредоточив внимание на свадебном обряде в Грачанице, как своего рода парадигматической форме этого явления на широкой (указанной) территории, мы указываем на специфическую устойчивость традиционных свадебных практик, рассматривая действие, время, место, личность и музыкально-поэтическое оформление в диахронической и синхронной плоскости. Особое внимание было уделено музыкальной составляющей свадебного обряда и анализу песен, которые наиболее часто являются ограничителями свадебного обрядного времени.

Ключевые слова: свадебная церемония, Грачаница, звуковая семантика, анализ и сравнение музыкально-поэтических текстов

Rosana Ratkovčić

Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska
rosana.ratkovic@zg.t-com.hr

EGZISTENCIJALISTIČKI MISTICIZAM — ROMAN DERVIŠ I SMRT U BALETU I DRUGIM FORMAMA VIZUALNE UMJETNOSTI

U sezoni 2017/18. HNK iz Splita postavilo je balet *Derviš i smrt* po motivima istoimenog romana Meše Selimovića. Koreograf je Igor Kirov, autor libreta je Sašo Dimoski, a autor glazbe Goran Bojčevski. Balet izvode solisti i ansambl splitskog baleta predvođeni Tomislavom Petranovićem u naslovnoj ulozi. U romanu *Derviš i smrt* Meše Selimovića glavni junak suočava se sa suštinskim pitanjima života i smrti, dobra i zla, pri čemu osamljen i zatvoren u egzistencijalističkom krugu bez izlaza gubi svoja moralna načela. Identitet glavnog junaka, Ahmeda Nurudina, kao derviškog šejha mevlevijskog tarikata dodatno ističe dubinu njegovog moralnog pada. U izlaganju ćemo se baviti načinom na koji su književni motivi iz romana preneseni u plesnu formu. Naslov izlaganja spaja dva oprečna pojma, misticizam kao premodernu religijsku praksu i egzistencijalizam kao jedan od modernističkih umjetničkih pokreta, najprisutniji u književnosti. Glavni lik romana Ahmed Nurudin šejh je mevlevijskog tarikata, poznatog po ritualnom plesu *sema'*, odnosno po vrtećim dervišima, kako se nazivaju na Zapadu. Motiv *sema'* kao izrazito vizualno upečatljivi element preuzeli su autori baleta kao jedan od vodećih koreografskih motiva. Roman *Derviš i smrt* koji za polazište uzima tradicionalni sufijski motiv derviša realiziran je u izrazito modernističkoj formi egzistencijalističkog romana. Koreografski motivi u baletu *Derviš i smrt* koji se zasnivaju na tradicionalnom mevlevijskom ritualnom plesu, *sema'*, prerađeni su u koreografski izraz suvremenog baleta.

Ključne riječi: *Derviš i smrt*, Meša Selimović, balet, misticizam, egzistencijalizam

**EXISTENTIALIST MYSTICISM - ROMAN DEATH AND
THE DERVISH IN BALLET AND OTHER VISUAL ARTS**

In the 2017/18 season Croatian National Theatre from Split staged the ballet *Death and the Dervish*, based on the novel by Meša Selimović. In the novel *Death and the Dervish* the protagonist confronts with the essential issues of life and death, good and evil. Lonely and trapped in the existentialist circle without exit, he loses his moral principles. The identity of the protagonist, Ahmed Nurudin, as the dervish shaykh, further underlines the depth of his moral decline. Herewith, we will analyze the way in which the literary motifs from the novel are transposed into a dance form. The title of the presentation combines two contrary concepts, mysticism as a pre-modern religious practice, and existentialism as one of the modernist artistic movements, most prevalent in literature. The main character of the novel, Ahmed Nurudin, is a shaykh of the Mevlevi tariqat. He is known by the ritual dance *sema'*, or as a rotating dervish, as they are known in the West. The motif of the *sema'* as a visually highly striking element, has been taken up by ballet authors as one of the leading choreographic motifs. The novel *Death and the Dervish* with traditional Sufi motif of the dervish as its starting point, is realized in a highly modernized form of existentialist novel. The choreographic motifs in the ballet *Death and the Dervish*, which are based on the traditional Mevlevian ritual dance, the *sema'*, have been transformed into the choreographic expression of contemporary ballet.

Keywords: *Death and the Dervish*, Meša Selimović, ballet, mysticism, existentialism

**МЕТОДИКА ТРАДИЦИОНАЛНЕ ИГРЕ У КОРЕЛАЦИЈИ
СА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИМ ОБЛАСТИМА
У ДЕЛАТНОСТИ ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА**

Разумевање „традиције” и „традиционалног” у контексту учења/подучавања сходно некадашњем моделу у традиционалној култури подразумевао је спонтани процес у преношењу традиционалних образаца млађим нараштајима примарно у породици, потом и у широј заједници. Засигурно, у одређеним среднима они постоје и данас, у мањој или већој мери. Међутим, када се говори о имплементирању традиционалног народног стваралаштва у оквирима формалног система едукације, важно је упитати се на који начин, због чега и како деци на најпримеренији начин представити/приближити слојевити и разгранати мозаик таквог комплексног система. Поставља се питање сврсисходности, рекло би се, стереотипизираним поимања и представљања слика из прошлости као површинских слојева или тематизованих сегмента измештених из контекста и семантичког поља унутар традиционалне културе. Будући да су се и традиционалне игре као интегрални део читавог културног комплекса одређене заједнице, сходно времену и околностима прилагођавале привредно-економским и културно-историјским процесима, елементи унутар њих су природном селекцијом увек били прожимани паралелним процесима: *савременошћу и прошлошћу*. У тексту ће бити разматран потенцијал сужејних разноврсности у дечијим традиционалним играма као могућих тема истовремено повезаних унутар васпитно-образовних области предшколског система, прилагођених савременом добу и потребама детета. Заступа се мишљење да без обзира на категорију, модел или врсту (традиционалне) уметничке форме, кључан квалитет спознаје мозаика дечијих традиционалних игара стоји у директној вези са „холистичким моделом” и „међусобној комуникацији” између детета и васпитача. Поред неопходног познавања морфологије и

семантике овог типа игара, важан аспект ка интегративном приступу настави поразумева синхроност више различитих научних дисциплина преплетених унутар конципираног поља Методике традиционалне игре.

Кључне речи: традиција, методика традиционалне игре, корелација, интегративни приступ

Gordana Roganović

College of Vocational Studies for Preschool Teachers in Kikinda

METHODS OF TRADITIONAL PLAY IN CORRELATION WITH EDUCATIONAL DOMAIN ACTIVITIES IN PRESCHOOL INSTITUTIONS

Understanding “tradition” and “traditional” in the context of learning/teaching according to a former model in traditional culture implied a spontaneous process of transmitting traditional patterns to younger generations, primarily in the family and wider community afterwards. Certainly, in certain communities they still exist, to a greater or lesser extent. However, the question of implementing the traditional folk art within the formal education system remains present. It is important to ask how, why and what appropriate mode to use when presenting/bringing closer the layered and branching mosaic of such a complex system to children? The question of expediency arises and it refers to the the stereotyped understanding and presentation of images from the past, as surface layers or themed segments displaced from the context and semantic field within traditional culture. Traditional games, as an integral part of the entire cultural complex of a particular community, have adapted to economic and cultural-historical processes. According to circumstances and time, the elements within them have always been permeated by natural selection through parallel processes: *modernity* and the *past*. This article presents the potentials of plot diversity in children’s traditional games. In terms of possible topics, they are linked with the educational domains of the pre-school system and adapted to children’s needs and modern times. It is argued that regardless of category, model, or type of (traditional) art form, the key for cognizance of mosaics contained

in children’s traditional games, leads directly to the “holistic model” and the “communication” between the child and the teacher. In addition to acquiring the morphology and semantics of this type of games, an important aspect of teaching appeared. It is based on integrative approach and synchronicity of several different scientific disciplines, interwoven within the conceptual field of Traditional Game/Play Methodology.

Keywords: tradition, traditional game/play methodology, correlation, integrative approach

Marija Savić

Institut za srpsku kulturu Priština–Leposavić,
marijasavic84@gmail.com

Nebojša Đokić

Institut za srpsku kulturu Priština–Leposavić

KULTURNA BAŠTINA KOSOVA I METOHIJE PREMA PODACIMA IVANA STEPANOVIČA JASTREBOVA

Ivan Stepanović Jastrebov je bio ruski konzul koji se osim svojih diplomatskih aktivnosti u Skadru, Prizrenu, Janjini i Solunu u drugoj polovini XIX veka, bavio i terenskim istraživanjem oblasti Kosova i Metohije. On je obilaskom terena, u mestima gde je slovenski živalj činio većinu, težio da zabeleži postojanje različitih narodnih običaja, spomenika i tragova materijalne kulture, koji skupa čine kulturnu baštinu Kosova i Metohije očuvanu i danas u duhu srpskog naroda.

Ključne reči: Kosovo i Metohija, kulturna baština, Jastrebov, materijalna i duhovna kultura

Marija Savić

Institute for Serbian Culture Priština–Leposavić

Nebojša Đokić

Institute for Serbian Culture Priština–Leposavić

CULTURAL HERITAGE OF KOSOVO AND METOHIA ACCORDING TO IVAN STEPANOVICH JASTREBOV

Ivan Stepanovich Jastrebov was a Russian consul who apart from his diplomatic activities in Shkoder, Prizren, Ioannina and Thessaloniki in the second half of the 19th century, occupied himself in the field research of Kosovo and Metohia. Visiting the terrain in those localities populated mainly by the Slavic people, he strived to collect and record the existing folk customs, monuments and in places where the Slovenian population constituted the majority, he sought to record the existence of different national customs, monuments and traces of material culture. Together they present the preserved cultural heritage of Kosovo and Metohija mainly in the spirit of Serbian culture.

Keywords: Kosovo and Metohija, Cultural heritage, Jastrebov, Material and spiritual culture

Немања Савковић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан–Косовска Митровица, nemanjasavkovic@yahoo.com

РЕДИТЕЉСКО СТВАРЛАШТВО ПРЕДРАГА БАЈЧЕТИЋА И ЊЕГОВА ТЕОРИЈСКА МИСАО О УМЕТНОСТИ РЕЖИЈЕ

Редитељско стваралаштво Предрага Бајчетића (1934–2018) није до данас сагледано као целина и примерено оцењено, иако је реч о уметничком прегнућу вредном помније пажње. Оно је остало у сенци Бајчетићевог ангажмана као глумачког педагога на Факултету драмских уметности у Београду. Режирао је у позоришту (*Ошкриће* — Југословенско драмско позориште, *Тераса* — Народно позориште, *Сладосјрасници* Карамазови

— Атеље 212, *Хамлеј* — Позориште Тронделаг, Трондхајм, Норвешка ...), на телевизији и на радију. Награђен је Стеријиним наградом за режију (заједно са Матом Милошевићем) за представу *Ошкриће* на Стеријиним позорју 1962. године и Наградом за најбољу емисију у целини за радио драму *Мајсјор Хануш* на Недељи југословенске радио драме 1965. године. Промишљајући уметност режије Бајчетић је дошао до увида да редитељ није само посредник између драмског текста и глумца, „огледало глумца” — како се некада говорило, него још више посредник између стварног и не-стварног света, тј. између света датих друштвених односа и представе као света не-друштвених односа. Сматрао је да су редитељ и глумац неизоставно стваралачки сукобљени: редитељ жели да овлада не-постојећим светом који ствара и да га наметне глумцу, док глумац врши деструкцију тог света уносећи у њега своје тело које жели да жртвује не-стварном телу једног не-стварног јунака. По инерцији материјала, редитељ себе претвара у свет и захвата оно опште, а глумац себе претвара у другог човека и остаје у границама појединачног. Сукоб их истовремено спаја и противставља публици. По Бајчетићевом суду, позориште и позоришно дело имају смисла само ако су противстављени друштву у којем настају.

Кључне речи: Предраг Бајчетић, редитељско стваралаштво, теоријска мисао, уметност режије, редитељ, глумац

Nemanja Savković

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan–Kosovska Mitrovica

THE DIRECTORIAL WORK OF PREDRAG BAJCETIC AND HIS THEORETICAL THOUGHT ON THE ART OF DIRECTING

The directorial work of Predrag Bajcetic (1934–2018) has not yet been considered as a whole and appropriately valued, though it is an artistic endeavor worthy of closer attention. It remained overshadowed by the engagement of Bajcetic as an acting educator at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade. He had directed in theater (*The Revelation* — Yugoslav Drama Theater, *The Terrace* — The National Theater, *Voluptuaries Karamazovs* — Atelje 212, *Hamlet* — Teater Trøndelag, Trondheim, Norway ...), on

television and on the radio. He was awarded the Steria Award for Directing (along with Mata Milosevic) for the theatrical play *The Revelation* at Sterija's Pozorje in 1962 and the Best Broadcast Award overall for the radio drama *Majstor Hanus* at the 1965 Yugoslav Radio Drama Week. Reflecting on the art of directing, Bajcetic came to conclusion that the director is not only a mediator between the dramatic text and the actor, the „mirror of the actor” — as it used to be said. Even more, he is a mediator between the real and the non-real world, i.e. between the world of given social relations and the theatrical play as a world of non-social relations. He believed that there is inevitably a creative clash between the director and the actor: the director wants to master the non-existent world that he creates and to impose it on the actor, while the actor destroys that world by bringing into it his body, which he wants to sacrifice to a non-real body of a non-real hero. By inertia of the material, the director transforms himself into the world and captures what is universal, while the actor transforms himself into another person and remains within the limits of the individual. The conflict brings them together and confronts them at the same time. According to Bajcetic, theater and theater performance make sense only if they are opposed to the society in which they arise.

Keywords: Predrag Bajcetic, directorial work, theoretical thought
art of directing, director, actor

Зорица Сорак

Основна школа „Станислав Сремчевић” Крагујевац,
zoricasorak@gmail.com

Владимир Б. Перић

Музичка школа „Др Милоје Милојевић” Крагујевац

ПОДУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОСТИ КРОЗ МОНТЕСОРИ МЕТОД КАО ПРЕВЕНЦИЈА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Подучавање о дискриминацији кроз медиј књижевности а путем Монтесори метода у коме су заједно ученици виших разреда основних и средњих школа, главно је упориште рада. Прстенаст приступ

заједничким текстовима у програмима предмета српски језик и књижевност, код основаца и средњошколаца, методичко је полазиште у организовању подучавања млађих ученика преко излагања старијих. Дискриминација раздваја људе попут линије на супериорније и инфериорније групе због расе, пола, језика, вероисповести, политичког мишљења, друштвеног порекла, физичког изгледа, инвалидитета, болести, социјаног статуса, као и статуса расељеног лица или мигранта, сексуалне оријентације или националне припадности. Све сфере живота, па и образовање, оптерећене су стереотипима и предрасудама, а пошто се једнакост учи, то је веома значајна улога књижевности као уметности у превенцији дискриминације. Користи од оваквог наставног процеса, који у себи садржи интегративну компоненту (грађанско васпитање, социологија, психологија) и амбијенталну компоненту (бар једна узрасна група долази у њој нови простор, који означавамо као амбијент) су вишеструке: ученици осим естетске компетенције, развијају и компетенције за живот у савременом друштву, вештину сарадње, решавање проблема, вештину проблема као и компетенцију за целоживотно учење. Телелологија оваквог методичког приступа омогућава школама са различитим узрастима и образовним профилима да постану део образовне мреже локалне заједнице чија ће мобилност, када је реч о виталним интересима друштва, бити већа.

Кључне речи: Монтесори метод, дискриминација, методика
наставе књижевности

Zorica Sorak

Primary School “Stanislav Sremčević” Kragujevac

Vladimir B. Perić

Music School “Dr Miloje Milojevic” Kragujevac

TEACHING LITERATURE THROUGH MONTESORI'S METHODS AS THE PREVENTION OF DISCRIMINATION

Teaching about discrimination through the medium of literature, and through the Montessori method, where students of upper and lower

secondary schools are together, is the mainstay of this paper. The so-called “ring” approach to common texts in Serbian and high school elementary programs is a methodological starting point in organizing the teaching of younger students through the presentation of older students. Discrimination divides people into superior and inferior groups by race, gender, language, religion, political opinion, social origin, physical appearance, disability, illness, social status, as well as displaced or migrant status, sexual orientation or nationality. All spheres of life, including education, are burdened with stereotypes and prejudices, and since equality is taught, the role of literature as a form of art is to prevent discrimination. The benefits of this teaching process, which includes an integrative component (civic education, sociology, psychology) and an ambient component (at least one age group joins to a new space, which we designate as an environment) are multiple. The students, apart from aesthetic competence, develop their competence for living in the modern society, collaboration skills, problem solving skills, problem skills as well as lifelong learning competence. The teleology of this methodological approach enables schools with different ages and educational profiles to become a part of the educational network in the local community. The mobility of such schools will gradually increase, especially when it comes to interests of society that are of vital importance.

Keywords: Montessori method, discrimination, literature teaching methodology

Адам Софронијевић

Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије
Универзитета Привредна академија Београд, sofronijevic@unilib.rs

ДА ЛИ РОБОТИ МОГУ ДА СТВАРАЈУ НЕКОРИСНО: ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И УМЕТНОСТ У 21. ВЕКУ

Реферат разматра утицај развоја вештачке интелигенције на различите аспекте уметности, њено стварање, перцепцију, друштвени утицај. На основу рапословљених података у слободном приступу реферат доноси осврт на садашње стање утицаја различитих технолошких

последица развоја вештачке интелигенције и машинског учења на процес уметничког стварања, инспирацију, технологију процеса рада уметника, могућности дисеминације и перцепције уметничког дела. Реферат такође презентује пројекције развоја представљених тернова у будућности имајућу у виду теорије о развоју економије, друштвених односа, културе и уметности у ери машина. Реферат представља основне информације о технологији вештачке интелигенције потребне за разумевање њеног утицаја на уметност данас и у будућности. Основне статистике развоја ове технологије илуструју њен утицај на глобално друштво и све аспекте људских активности. Разматра се специфична позиција уметности у ери развоја човечанства у којој са једне стране динамика развоја технологија и бројност садржаја смањују опсег пажње и концентрације, па је све актуелнија парадигма растројеног конзумента уметности Валтера Бењамина, док са друге стране роботизација свих послова доводи до акутне потребе да се смисленим садржајима попуни не само слободно време, већ суштина егзистенције све већег броја људи.

Кључне речи: вештачка интелигенција, машинско учење, уметност

Adam Sofronijević

Faculty of Applied Management, Economics and Finance,
University of Belgrade Academy of Economics

CAN ROBOTS CREATE USELESS: ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ART IN THE 21ST CENTURY

This paper presents the implications of development of artificial intelligence (AI) on different aspects of arts, its creation, perception, social impact. Based on the available data in open access, the paper presents an outline of current implications of technological development of AI and machine learning on processes like creation of art, inspiration, technological impact on artists' work, possibilities of dissemination and perception of artwork. Herewith, we want to point to the projection of developmental trends in the future, having in mind the theories concerning development of economy,

social relations, culture and arts in the machine era. Our aim is to present basic information regarding Ai technology necessary for understanding the impact it has on arts today. The basic statistics related to development of this technology illustrate its impact on global society and all aspects of human activities. We discuss about the specific position of arts in the era of human development. The abundance of content and dynamics of technological development made the attention span lesser and shrunk the concentration. This resulted in making the Walter Benjamin's paradigm of distracted arts consumer more and more relevant, while on the other side, the robotization of all jobs brought forward an acute need to fill the spare time with meaningful content, and create the essential meaning of existence for the rising number of human beings.

Keywords: artificial intelligence, machine learning, arts

Драгана Станаћев Пуача

Факултет ликовних уметности Универзитета уметности
у Београду, draganastanacevpuaca@gmail.com

О СОЛАРИСУ И ОКО СОЛАРИСА: АНДРЕЈ ТАРКОВСКИ

Семиотичко истраживање *О Соларису и око Солариса*, Андреја Тарковског има полазиште у основној премиси о сложеној дихотомији две константе уметничког израза Тарковског, а то су време и простор. Рад ће детектовати потенцијална укрштања и трансмисије података који граде простор памћења и интезитете њихових нивоа, на основу анализе изабраних слика. Генезу естетске чињенице Лотман, слично Мукаржовском, одређује као процес структурирања у снопу функција, па је естетска чињеница функционална структура. Уметност је специфичан облик сазнања већ по томе што и сама обликује сопствени предмет сазнања. Лотман показује, да у сваком чину обликовања, настаје значење које је незамисливо без свог материјалног корелата. Дато дело значи својим начином постојања, те су његова гносеолошка и онтолошка својства повезана. Форма или формално естетска организација дела није празнина, већ су сви формални и естетски елементи носиоци

смисла, а свеукупна структура дела је носилац информација. Култура као заједничко памћење човечанства, истражује се на два плана: као одређивање саопштења и као реализација кодова помоћу којих се саопштење преноси. Уметност са својим начелом многозначности, даје у начелу само текстове и уклапа се у систем културног кода. При томе се уметност или култура коју истражујемо, увек описује мета језиком оног које истражује, са позиција његових представа. Свако уметничко дело је већ својим настанком уведено у систем односа и само унутар тих односа налази своје естетско значење.

Кључне речи: знак-модел, естетски феномен, естетски знаковни систем, модели уметности, информација

Dragana Stanačev Puača

Faculty of Fine Arts University of Arts in Belgrade

ON AND ABOUT SOLARIS: ANDREI TARKOVSKY

Semiotic research entitled *On and About Solaris by Andrei Tarkovsky* is based on the premise of a complex dichotomy between the two constants in Tarkovsky's artistic expression, i.e. time and space. This paper will attempt to detect potential intersections and transmissions of data that build memory spaces and create their intensity levels, based on the analysis of selected images. Similar to Mukařovský, Lotman defines aesthetic fact as a structuring process in a bundle of functions, and an aesthetic fact is a functional structure. Art is a special kind of knowledge and it shapes the object of its own insight. Lotman shows that knowledge is created in the act of shaping, knowledge that is unimaginable without its material counterpart. A given work of art has its meaning just by its pure existence, and its gnoseological and ontological features are connected. Its form or the formal-aesthetic organization of the work is not an empty space. Hence, all the formal and aesthetic elements are carriers of meaning and the overall structure of the work is the carrier of information. Culture as the common recollection of humanity can be examined on two planes: by determining its message and by realising the codes through which the meaning is transmitted. With its principle of multi-meanings the art generally just

provides texts and fits into the system of cultural code. The process of art or culture examination is always described in the meta-language of the examiner, from the examiner's perspective. Every work of art is by its very creation brought into a system of relations. Only within the framework of these relations, there is a possibility of finding its aesthetic meaning.

Keywords: sign – model, aesthetic phenomenon, aesthetic sign system, art models, information

Александар Стојадиновић

Педагошки факултет у Врању Универзитета у Нишу
stojadinovicaleksandar@gmail.com

Весна Здравковић

Педагошки факултет у Врању Универзитета у Нишу

Зоран Момчиловић

Педагошки факултет у Врању Универзитета у Нишу

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП ДЕЧЈИМ НАРОДНИМ ИГРАМА СА ПЕВАЊЕМ У РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ

Дечје народне игре са певањем чине исторodne садржаје предмета Музичка култура и Физичко васпитање у разредној настави. У садржајима ова два наставна предмета дечје народне игре са певањем заступљене су кроз најразличитије текстове, мелодије, играчке ритмове, покрете, кораке и различите извођачке облике. Ове игре са певањем које су до наших дана са толико љубави и пажње чуване у нашем народу, у настави Музичке културе и Физичког васпитања имају значајно место у васпитању младих генерација на чувању своје културне традиције, народних обичаја и националног ентитета. Реализација дечјих народних игара са певањем на часовима Физичког васпитања често је условљена претходном обрадом текста и мелодије песме на часовима Музичке културе, а знања којима су ученици овладали на часовима Музичке културе користе за реализацију плесних структура

у настави Физичког васпитања. Полазећи од тога да је ученицима тешко да уче о дечјим народним играма са певањем на основу исцепканог, неповезаног и диференцираног знања, сматрали смо да би примена интегративне наставе могла да олакша ученицима стицање знања исторodних садржаја.

Кључне речи: интегративна настава, дечје народне игре са певањем, Музичка култура, Физичко васпитање, разредна настава

Aleksandar Stojadinović

Teacher's Training Faculty in Vranje, University of Niš

Vesna Zdravković

Teacher's Training Faculty in Vranje, University of Niš

Zoran Momčilović

Teacher's Training Faculty in Vranje, University of Niš

INTEGRATIVE APPROACH TO CHILDREN'S FOLK DANCES ACCOMPANIED BY SINGING IN PRIMARY SCHOOL CLASS TEACHING

As the teaching content, children's folk dances accompanied by singing can be found in the curricula for Music and Physical Education primary school class teaching. These two teaching subjects include various activities related to children's folk dances accompanied by singing including texts, melodies, dance rhythms, moves, and different types of performing. These folk dances accompanied by singing, which have been preserved with so much love and attention in our nation to this day, play a crucial role in educating young generations to protect their cultural traditions, folk customs and national entity. Performance of children's folk dances accompanied by singing in Physical Education lessons is often conditioned by prior learning about the song text and melody in Music lessons, while the knowledge acquired by the students in Music lessons is later on used when performing dance elements in Physical Education lessons. Considering that it is difficult for students to learn about children's folk dances accompanied by singing based on fragmented, disconnected and differentiated knowledge, we felt that the

implementation of integrative teaching could make it easier for students to acquire knowledge based on related learning content.

Keywords: integrative teaching, children's folk dances accompanied by singing, Music lessons, Physical Education, primary school class teaching

Бобан Стојковић

Богословија Св.Кирила и Методија у Нишу, bbnstojkovic@yahoo.com

ДУХОВНО-ПРОСВЕТНА МИСИЈА ОБНОВЉЕНЕ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ

Богословија Светих Кирила и Методија, у Призрену, у подножју старог насеља Поткалаја, основана је 1871. године као прва средња школа на српском језику на територији тадашњег Османског царства. Прво се звала Богословско-учитељска школа и била је школа за српске учитеље и свештенике из Старе Србије. Назив Богословско-учитељска школа се задржао све до прославе њене педесетогодишњице. Највећу заслугу за отварање ове школе у граду на Бистрици има Призренац Сима Андрејевић Игуманов, који је, у тузи за изгубљеном сопственом децом основао задужбину којој је завештао сав свој иметак. Богословија у Призрену, једина српска школа те врсте у Старој Србији, одиграла је значајну улогу у очувању културног, националног и верског идентитета Срба на овом простору. Постала је културно-просветно и црквено средиште Срба у овом делу Турског царства. Призренска богословија је 1999. године била принуђена да напусти Призрен и пресели се у Ниш где је наставила са радом. Током 2011. године Богословија се вратила у Призрен где је у обновљеном здању наставила са својим активностима, а то је пре свега изучавање Речи Божије, проповед речима и делима, и очување косовско-метохијске баштине. Богословија у Призрену је духовна колевка Српске православне цркве. У њој су предавали готово сви српски патријарси — од Варнаве, Гаврила, Павла, до садашњег патријарха Иринеја.

Кључне речи: Призренска Богословија, Косово и Метохија, Сима Игуманов

Boban Stojković

School of Theology St. Cyril and Methodius in Niš

THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL MISSION OF THE RENEWED PRIZREN THEOLOGY

The Seminary of The Saint Cyril and Methodius in Prizren, at the foot of the old settlement of Portkaljaje, was founded in 1871. It was the first high school where students were taught in Serbian language, on the territory of the Ottoman Empire. At first it was called the Theological-pedagogical school and was a school for Serbian teachers and priests from Old Serbia. The title "Theological-pedagogical school" survived until the celebration of its fiftieth anniversary. The greatest merit of opening this school in the city on the river Bistrica belongs to Sima A. Igumanov from Prizren who, after losing his own children, founded the Fund and bequeathed all his possessions. The Prizren Seminary, the only Serbian school of its kind in the Old Serbia, played a significant role in preserving the cultural, national and religious identity of Serbs in the area. It became the cultural, educational and ecclesiastical center of the Serbs in this part of the Turkish Empire. In 1999. The Prizren Seminary was forced to leave Prizren and move to Niš, where it continued to work. During 2011. The Seminary returned to Prizren, where, in its restored building, it continued with its activities. Its primary goal is to study the Word of God, to preach with words and deeds, and, as well, to save the heritage of Kosovo and Metohija. The Seminary in Prizren is the spiritual cradle of the Serbian Orthodox Church. Almost all Serbian patriarchs taught in it - from Varnava, Gavrilko and Pavle, to the current Patriarch Irinej.

Keywords: The Prizren seminary, Kosovo and Metohija, Sima Igumanov

Александра Трајковић

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица,
alexpianos@gmail.com

УСПЕШАН КЛАВИРСКИ ПЕДАГОГ- ДЕМОНСТРАТОР ИЛИ РАВНОПРАВНИ УЧЕНИКОВ ПАРТНЕР?

Студијски програми из образовно-уметничке области музичке уметности, који се изводе на Факултету уметности Приштина-Звечан, поред тога што оспособљавају будуће извођаче, оспособљавају студенте и за педагошки и креативан рад у музичким школама. Дипломирани студенти основних и мастер студија оспособљени су, у зависности од подручја које су одабрали, за наставнике инструмента у основним и средњим музичким школама. Садржаји предмета, конципирани у складу са образовним потребама ученика који похађају основну или средњу музичку школу, оспособљавају наставнике да у свом педагошком раду комбинују традиционалну методу са дидактичким идејама и принципима савремене наставе клавира. Будући наставник, прилагођавајући се, пре свега, образовним потребама сваког ученика, треба да развија вештину извођења али и музичка знања, кроз дидактички и методички свесно вођене стратегије. Да ли наставник инструмента, на путу остварења циљева, треба да се фокусира на развој, пре свега, свирачког умећа, користећи се методом демонстрације, где га ученик имитира, или да од самог почетка рада са учеником примењује различите методе и заједнички-партнерски однос, и да ли је могућа примена нових метода, дилема је коју је могуће решити кроз основна и развојна истраживања у оквиру предмета Методика наставе клавира.

Кључне речи: Методика наставе клавира, традиционална метода свирања клавира, дидактичко-методичке идеје савремене наставе клавира, нове методе

Aleksandra Trajković

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

SUCCESSFUL PIANO EDUCATOR — DEMONSTRATOR OR AN EQUAL STUDENT'S PARTNER?

Study programs in the field of music arts, structured at the Faculty of Arts in Priština - Zvečan, focuses not only on a comprehensive artistic piano education, but also on the development of pedagogical mediation and communication skills. Depending on the module they choose, bachelor's and master's degree students are trained to become teachers in primary and secondary music schools. The courses are designed in accordance with the educational needs of students attending primary or secondary music schools, enabling teachers to combine the traditional method with didactic ideas and principles of contemporary methods of piano teaching. Above all, students should develop the skill of performing, as well as their musical knowledge through conscious guidance by didactical and methodological strategies. The main dilemma is - should the instrument teacher focus on using a demonstration method, where the student imitates him, or should he apply different methods and a joint-partnership relationship from the start? A solution can be found through basic and developmental research, within the subject of Piano Teaching Methodology.

Keywords: Piano teaching methodology, traditional piano playing method, didactic-methodological ideas of contemporary piano teaching, new methods

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА И МОГУЋНОСТИ ЊЕНЕ ПРИМЈЕНЕ У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

У раду се говори о пројектној настави и могућностима њене примјене у настави музичке културе у основној школи и гимназијама. Потребно да се у савременој наставној пракси тежиште са наставних садржаја помјери на исходе, односно на процес учења и његове резултате, био је један од разлога увођења и пројектне наставе. У првом циклусу основног образовања и васпитања пројектна настава је уведена као обавезан облик образовно-васпитног рада (са по једним часом недељно), док је у другом циклусу основне школе, као и у гимназијама, пројектна настава за све наставне предмете, дефинисана као метода активне наставе. Смисленим повезивањем садржаја свих наставних предмета уз примјену информационо комуникационих технологија, и усмјереношћу на стицање знања и развијање способности кроз планирање, истраживање и тимски рад ученика, пројектне активности обезбјеђују разумјевање сврхе онога што се учи, функционално повезивање знања, вјештина и искустава. Циљ рада је да се укаже на чињеницу да пројектна настава постаје подразумјевајући облик рада који своје мјесто треба да нађе и у настави музичке културе. Могућност корелације наставе музичке културе са другим наставним предметима може бити полазиште за бројне пројектне приједлоге, како у редовној настави тако и у оквиру ваннаставних активности, у којим ученици могу учествовати као истраживачи, креатори и извођачи.

Кључне ријечи: пројектна настава, настава музичке културе, ваннаставне активности, основна школа, гимназије

PROJECT TEACHING AND POSSIBILITIES FOR ITS APPLICATION IN TEACHING THE MUSIC CULTURE

This paper discusses project teaching and its application in teaching the music culture on the primary and secondary school levels. In modern teaching practice, the need to shift the focus from the teaching content to the outcomes, that is, to the learning process and its results, was one of the reasons for introducing project teaching. In the first cycle of elementary education, project teaching was introduced as a compulsory form of educational work (one hour per week), while in the second cycle of elementary school, as well as in gymnasiums, project teaching for all subjects was defined as a method of active education. By thoughtfully linking the content of all courses with the application of information and communication technologies, and focusing on knowledge gaining and skills developing (through planning, research and teamwork), project activities provide an understanding the purpose of what is being learned, the functional integration of knowledge, skills and experiences. The aim of the paper is to point out that project teaching became an implied form of work which should find its place in teaching the music culture. The possibility of correlating the music culture teaching with other subjects can be a starting point for numerous project proposals, both in regular and extra-curricular activities, in which students can participate as researchers, creators and performers.

Keywords: project teaching, music culture teaching, extra curricular activities, elementary school, gymnasiums

Лука Чубрило

Факултет уметности Универзитета у Приштини,
Звечан-Косовска Митровица,
lukacubril@gmail.com

РАЗЛИЧИТИ СЛОЈЕВИ ОДНОСА СА ТРАДИЦИЈОМ У КОМПОЗИЦИЈИ ИСИХИЈА ЗА КАМЕРНИ ОРКЕСТАР КОМПОЗИТОРА ЛУКЕ ЧУБРИЛА

У раду се говори о композицији *Исихија за камерни оркестар* композитора Луке Чубрила, у којој аутор проналази различите слојеве односа са традицијом. Сам наслов указује на традицију хришћанске аскетске праксе понижања у себе молитвом, којој аутор поставља као аналогију стваралачки чин компоновања. Процес стварања описује као улажење у унутрашњи слушни простор у коме стваралац долази у контакт са различитим узорцима сопствене инспирације. У својеврсном дијалогу са постојећом музиком, композитор дефинише сопствени израз. Аутор у тексту указује на то да се музички језик *Исихије за камерни оркестар*, заснива се на идеји транспозиције вокалне музике из различитих традиција црквеног појања у инструментални медиј. Музички узорци доживљавају трансформацију добијајући нови контекст у новом музичком језику. Композитор истражује различите могућности новог модалног хармонског размишљања, као и преношења мелодијског и ритмичко-метричког богатства појања у нови савремени контекст. Целокупно музичко ткиво одише херметичним и сведеним поступцима како би се музичким средствима пренела теолошка идеја „Вечно крећућег мировања” што аутор узима као идеју водиљу за његову личну „Исихију” — унутрашњу молитву стваралачког чина.

Кључне речи: Исихија за камерни оркестар, Лука Чубрило, појање, модалност, аскеза, трансформација, дијалог

Luka Čubriilo

Faculty of Arts University of Priština, Zvečan-Kosovska Mitrovica

DIFFERENT LAYERS OF RELATIONSHIPS WITH TRADITION IN COMPOSITION *HESYCHIA* FOR THE CHAMBER ORCHESTRA BY COMPOSER LUKA ČUBRILO

This paper discusses the *Hesychia for the chamber orchestra* by composer Luka Čubriilo. In it, the author finds different layers of relationship with tradition. The title points to the tradition of Christian ascetic practice of immersing into oneself with prayer, which the author sets as an analogy to the creative act of composing. He describes the process of creation as investing in an internal auditory space, where the creator is exposed to different samples of his own inspiration. In a dialogue with existing music, the composer defines his own expression. The author emphasizes that *Hesychia*'s musical language is based on the idea of transposing vocal music from different traditions of church chant into instrumental medium. Music samples are undergoing a transformation by getting a new context in a new musical language. The composer explores the various possibilities of a new modal harmony thinking, as well as transferring the melodic and rhythmic-metric richness of the chant, into a new contemporary context. The complete musical texture is characterized by hermetic and reduced actions, in order to convey the theological idea of “Eternally moving stillness”. The author uses it as a guideline for his personal “Hesychia” — the inward prayer of a creative act.

Keywords: Hesychia for chamber orchestra, Luka Čubriilo, chant, modal harmony, ascetic, transformation, dialog

**ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ТРАДИЦИЈЕ У
ТЕЛЕВИЗИЈСКОЈ СЕРИЈИ КОРЕНИ**

Играна драмска телевизијска серија „Корени” (2018) у продукцији Радио-телевизије Србије и продуцентске куће “Eye to eye”, по сценарију Ђорђа Милосављевића и у режији Ивана Живковића, представља медијски подухват у којем се на веома репрезентативан начин огледа у савременој домаћој телевизијској продукцији често неискоришћен културно-уметнички и едукативни програмски потенцијал. Кроз анализу вишеслојности тема и мотива медијског текста у раду се истражују механизми телевизијске адаптације литерарног текста који носи бремене зачетника романсиране историје модерне Србије. Фокус ће бити усмерен на сагледавање стандардних и иновативних решења у драмској интерпретацији дела које има одређење родоначелника модерног српског психолошког романа. Читањем епохе употребом адекватних изражајних средстава (структуре сценарија, глумачког израза, режијског стила, примењене музике) остварен је континуитет са изворником. Поставља се претпоставка да су у поступку екранизације присутни и традиционални и модерни елементи и да се у њиховом садејству омогућава остварење уметничког учинка који квалитетно комуницира са савременим телевизијским аудиторијумом. Кључно питање текста је да ли савремено аудиовизуелно читање овог романа доноси нове квалитете и спознаје о колективном бићу нашег народа.

Кључне речи: телевизијска драмска серија, телевизијска адаптација, традиционално, модерно

**THE INTERPRETATION OF TRADITION IN
TELEVISION DRAMA SERIES ROOTS**

Fiction drama television series “Roots” (“Koreni”, 2018) produced by Radio Television of Serbia and “Eye to eye”, written by Djordje Milosavljevic and directed by Ivan Zivkovic, represents a media endeavour that highly reflects cultural, artistic and educational programming and producing potential that is often untapped in contemporary domestic television content. By analyzing multilayer spectar of themes and motives of this media text, this paper researches mechanisms of television adaptation of literary classic which bears the burden of being marked as the novel that initiated modern approach to Serbian historical issues. Focus is directed towards mapping the standard and inovative solutions in dramatic interpretation of the first modern Serbian psychological novel. Reading the epoch while using the adequate means of expression (screenplay structure, acting, direction style, music) provided continuity with original literary source. Paper states hypothesis that this tv screen adaptation combines traditional and modern elements in order to achieve the artistic effect that enables solid communication with tv audience. Does this contemporary audiovisual reading of the novel bring new quality in comprehending the collective being of our people – is the key question this paper will open.

Keywords: television drama series, television screen adaptation, traditional, modern

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371(048)
7(048)
37.036(048)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Традиционално и савремено
у уметности и образовању** (2019 ; Косовска Митровица)

Зборник сажетака = Book of Abstracts = Buch der
Zusammenfassungen / Међународни научни скуп Традиционално
и савремено у уметности и образовању, Косовска Митровица
8-10 новембар 2019. = International Scientific Conference Traditional
and Contemporary in Art and Education, Kosovska Mitrovica 8-10
November 2019. = Internationale Wissenschaftliche Konferenz
der Kunsthochschule, Kosovska Mitrovica, 8-10 November 2019. ;
[организатор Факултет уметности Универзитета у Приштини
Звечан - Косовска Митровица] ; [уредници Драгана Цицовић
Сарајлић, Петар Илић]. - Косовска Митровица : Факултет
уметности Универзитета у Приштини, 2018 (Косовска
Митровица : Факултет уметности Универзитета у Приштини). -
111 стр. ; 21 cm

Текст на више језика. - Тираж 100

ISBN 978-86-83113-41-5

1. Уп. ств. насл.

а) образовање -- Апстракти б) Уметност -- Апстракти

COBISS.SR-ID 280686348

